

Novi religijski pokreti i odgovor Crkve

Barić, Tea

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Philosophy and Religious Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet filozofije i religijskih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:260:278494>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-20**

Repozitorij Fakulteta filozofije i religijskih znanosti

Repozitorij diplomskih i doktorskih radova

Repository / Repozitorij:

[REPOSITORY OF FACULTY OF PHILOSOPHY AND RELIGIOUS STUDIES - Repository of master's thesis and phd](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FAKULTET FILOZOFIJE I RELIGIJSKIH ZNANOSTI

Tea Barić

**NOVI RELIGIJSKI POKRETI I
ODGOVOR CRKVE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FAKULTET FILOZOFIJE I RELIGIJSKIH ZNANOSTI

Diplomski studij religijskih znanosti

Tea Barić

**NOVI RELIGIJSKI POKRETI I
ODGOVOR CRKVE**

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

doc. dr. sc. Marija Džinić

Komentor:

dr. sc. Mikołaj Martinjak

Zagreb, 2023.

SAŽETAK

Rad se bavi problemom novih religijskih pokreta i vjerskih sljedbi koje su svojom pojavom potaknule Crkvu na promišljanje, ali i vlastitu obnovu. Od početka religija, a samim time i kršćanstva, javljale su se razne shizme, hereze i izazovi za Crkvu, a novi religijski pokreti samo su jedan od tih izazova. Upravo je to prvi dio ovoga rada. U njemu će biti prikazani novi religijski pokreti pod vidom novih društvenih prilika, zatim uzroci nastanka novih religijskih pokreta, kao i slika Boga u pojedinim od tih sustava. Na kraju poglavlja ukratko će biti predstavljene posljedice i razlozi brzog širenja novih religijskih pokreta i vjerskih sljedbi. U sklopu prvog dijela prikazat ćemo i neke od najpoznatijih novih religijskih pokreta koji su s godinama stekli veliku popularnost, a samim time se proširili i u našim krajevima. S obzirom na to da su pokreti velika prijetnja, kako za pojedinca, tako i za društvo, Crkva je nastojala kroz dokumente i biskupske konferencije ponuditi odgovore na nastanak i brzo širenje novih religijskih pokreta. Ujedno je kroz dokumente i promatranje iznjela razlike i sličnosti između nje same i pokreta kada su u pitanju vjerovanje, Trojstvo i Biblija, o čemu će biti riječi u drugom poglavlju. Kroz godine, Crkva je shvatila da je borba protiv novih religijskih pokreta težak pothvat, jer su pokreti i sljedbe oko sebe skupljali sve veći broj članova. Zbog toga, Crkva je odlučila proučiti koji su motivi ulaska u neku sljedbu ili pokret. U spomenutim dokumentima nalazimo prijedlog kakav stav zauzeti prema članovima pokreta i sljedbi, te savjete roditeljima koji su primijetili da su njihova djeca krenula putem neke sljedbe. U posljednjem poglavlju bit će prikazano na koji način Crkva pokušava uspostaviti dijalog s novim religijskim pokretima i vjerskim sljedbama, i je li taj dijalog uopće moguć.

Ključne riječi: novi religijski pokreti, Katolička crkva, vjerske sljedbe, međureligijski dijalog, slika Boga

SUMMARY

The thesis deals with the problem of the new religious movements and the religious following, whose appearance encouraged the Church to reflect, but also to renew itself. Since the beginning of the religions as such, and thus of the Christianity, there have been various schisms, heresis and challenges for the Church, and these new religious movements are only one of them. This exactly is the first part of this thesis. It will present the new religious movements under the guise of the new social circumstances, also the causes of the emergence of the new religious movements, as well as the image of God in some of these systems. At the end of the chapter, the consequences and reasons for the rapid spread of new religious movements and religious followings will be briefly presented. In the first part, we will present some of the most famous new religious movements that have gained great popularity over the years, and thus have spread in our regions. Given that the movements are a great threat, both for the individual and for the society, the Church tried to offer answers to the uprising and rapid spread of new religious movements through documents and episcopal conferences. Through the documents and observations, it presented the differences and similarities between itself and the movements when it comes to belief, the Trinity and the Bible, which will be discussed in the second chapter. Over the years, the Church has realized that the fight against new religious movements is a difficult undertaking, because the movements and followings gathered an increasing number of members around them. Because of this, the Church decided to study what are the motives for entering a certain following or movement. In the documents mentioned above, we can find a suggestion for what kind of attitude to take towards the members of the movements and the followings, as well as advice for parents who have noticed that their children have taken the path of a certain following. In the last chapter, it will be shown how the Church tries to establish a dialogue with the new religious movements and the religious followings, and whether this dialogue is possible at all.

Keywords: new religious movements, Catholic Church, religious followings, interreligious dialogue, image of God

SADRŽAJ

UVOD.....	2
1. STATUS NOVIH RELIGIJSKIH POKRETA	5
1.1. Nove društvene prilike i ezoterično-okultna religioznost	5
1.2. Uzroci nastanka i širenja novih religijskih pokreta.....	6
1.3. Slika Boga u novim religijskim pokretima	8
1.4. New age kao nova utopija i nova religija modernog doba.....	9
1.5. Jehovini svjedoci.....	12
1.6. Crkva Isusa Krista Svetaca posljednjih dana – Mormoni	14
1.7. Moonova Crkva ujedinjenja.....	16
1.8. Dark pokret - Crna ruža	18
1.9. Posljedice širenja novih religijskih pokreta	20
2. ODGOVOR CRKVE NA PROBLEM NOVIH RELIGIJSKIH POKRETA	22
2.1. Razlikovanje novih religijskih pokreta i Crkve	22
2.2. Odgovor Crkve.....	23
2.3. Što o širenju novih religijskih pokreta kažu biskupske konferencije.....	25
2.4. Biblija i novi religijski pokreti	27
3. OPĆENITO O NOVIM RELIGIJSKIM POKRETIMA.....	31
3.1. Nova religioznost u Hrvatskoj	31
3.2. Mladi između Crkve i novih religijskih pokreta	33
3.3. Obitelji pred izazovom novih religijskih pokreta.....	37
3.4. Kakav stav zauzeti prema sljedbenicima vjerske sljedbe i kako prihvatiti one koji iz nje izađu?	39
3.5. Dijalog između Crkve i novih religijskih pokreta.....	40
ZAKLJUČAK	50
LITERATURA	51
ŽIVOTOPIS.....	53

UVOD

Prije no što se upustimo u temu ovoga rada, za početak treba pojasniti pojmove važne za razumijevanje teme, ali i za kronološki slijed kako je do novih religijskih pokreta došlo. Religiju treba definirati kao sustav vjerovanja, etičkih vrijednosti i obreda kojima čovjek izražava svoj odnos prema svetome. On može biti subjektivan i objektivn. Kada je odnos samo subjektivan, očituje se u osobnom štovanju i klanjanju pa tu govori o religioznosti, osobnoj pobožnosti, pa čak i vjeri. Kada se govori o objektivnom odnosu prema svetom, on se objektivira u riječi (molitva), gesti (obred), predmetu i religijskoj zajednici (<https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=52381>, 7.7.2023). Religijski se fenomen susreće od samih početaka ljudske povijesti pa sve do suvremenog doba, bilo u arhaičnim, bilo u visokociviliziranim društvima i kulturama. Taj fenomen nastoji protumačiti i klasična kršćanska teologija teorijom koju naziva teorijom praobjave. Prema toj teoriji, prvom čovjeku dana je praobjava kojom on, shvaća da postoji nešto veće od njega ili nešto iznad njega. Naravno, svaki je čovjek tu praobjavu tumačio sebi onako kako ju je sam shvaćao, čime je došlo do većeg broja religija. Iako postoji velik broj pojedinačnih konkretnih religija, proučavatelji tog religijskog fenomena nastoje u tom mnoštvu uočiti sličnosti i razlike. Koriste klasifikacije i komparacije, te prema njima religije svrstavaju u određene tipove ili grupacije. Jedna od njih je *povijesnoobjaviteljska religija*, a druga je *kozmička religija*. Pod *povijesnoobjaviteljske religije spadaju židovstvo, kršćanstvo i islam, a u kozmičke religije brahmanizam, daoizam i budizam*. Uz ovu podijelu, postoje još brojne podijele, no ova je uzeta kao najvažnija za kronološki prikaz religija kroz ljudsku povijest. Međutim, posljednjih desetljeća na religijskom planu, dolazi do naglog buđenja interesa za subjektivnim, odnosno već spomenutim vlastitim religioznim iskustvom, ali i autentičnim doživljajem vjere i neumornim osobnim traganjem koji vodi do meditacije, molitve i doživljajem numinoznog Bića (Nikić, 2003, 18).

Upravo to suvremeno traganje, dovelo je čovjeka do takve gladi za pronalaskom Boga da mu nisu bile dovoljne tradicionalne podijele religija kako bi utažio tu svoju glad. Stoga su mnogobrojni religijski pokreti pronašli jednostavan put do što većeg broja ljudi, kako bi zadovoljili tu čovjekovu glad. Uz to, moderni se čovjek suočava s mnogobrojnim problemima, strahom od budućnosti, egzistencijalnim krizama, problemom individue, siromaštvom, teškim načinom života, drogama, čovjek se sve više dovodi do naizgled bezazlenih situacija, i upravo iz tih razloga postaje pogodan za manipulacije kojima se služe novi religijski pokreti koji to vrlo dobro uočavaju i nude brze, jednostavne i lake odgovore na sve čovjekove probleme. Međutim, Crkva je uočila taj prijekor

vezan uz pojavu i brzo širenje novih religijskih pokreta, te je ubrzo nakon njihove pojave izradila Crkvene dokumente u kojima izražava zabrinutost glede novih religijskih pojava. Unatoč tome, shvatila je i da može mnogo naučiti od novih religijskih pokreta u smislu da ih treba doživljavati kao vlastiti izazov i poticaj na obnovu Božjim duhom kako bi suvremenom čovjeku navijestila Boga kojeg je on nastojao pronaći na krivim mjestima (Nikić, 2003, 20-21). Ono na što pozivaju posebice biskupi, ali i pojedine župe i župnici jest da se vjernici pravodobno informiraju kako bi mogli zauzeti ispravan stav prema toj pojavi, i kako bi se obnovili u svojoj vjeri i postali još bolji svjedoci Kristovi (Nikić, 2003, 21). Problem nastaje kod mladih koji se 'izgube' u procesu svog odrastanja i pritom nemaju nikakvu podršku posebno od roditelja, koja im je prijeko potrebna, i u tom trenutku svoj smisao pronalaze u vjerskoj sljedbi ili novom religijskom pokretu.

S obzirom na to da ćemo se u ovome radu koristiti pojmovima sljedba i novi religijski pokreti, valjalo bi definirati oba. Riječ *sljedba* odnosi se na manju skupinu vjernika koji su se odijelili od neke velike religijske zajednice, najčešće kršćanske i koji slijede neko iskrivljeno vjerovanje (Nikić, 2003, 28). S druge strane, *novi religijski pokreti* neutralniji je pojam od naziva sljedba, a nazvani su novima, ne samo zato što su se pojavili u aktualnom obliku nakon Drugog svjetskog rata, nego zato što se predstavljaju kao alternativa službenim institucionalnim religijama i dominirajućoj kulturi. A religijski su jer izjavljuju da nude verziju religioznog ili svetog svijeta ili pak nude sredstva za postizanje drugih ciljeva kao što su transcendentna spoznaja, duhovno prosvjetljenje ili samoostvarenje ili jer daju članovima svoje odgovore na temeljna pitanja (Nikić, 2003, 29). Ovdje je i važno istaknuti da novi religijski pojmovi nisu nazvani novima jer su doista novi, nego su to religije, sljedbe i alternativni pokreti koji su se pojavili, ili pak doživjeli svoj vrhunac, tj. značajno se istaknuli, tijekom 20. stoljeća. Ovdje je važno istaknuti da, iako u naslovu rada stoji samo pojam *novi religijski pokreti*, mi ćemo u tom smislu koristiti i vjerske sljedbe, stoga ako je navedeno samo jedno od tog dvoje, mislimo na oba pojma. Također, ukoliko koristimo pojam Crkva, odnosi se na Katoličku Crkvu.

Već smo naveli kako su novi religijski pokreti i vjerske sljedbe izvor zabrinutosti unutar Crkve, no moramo imati na umu da vjerske sljedbe postoje od kada je i kršćanstva. Većina sljedbi iz ranokršćanskog razdoblja je upravo gnostičke orijentacije, što je „...mješavina istočnjačkog dualizma, antičke mitologije i filozofije te židovsko-kršćanske vjerske tradicije“ (Mišić, 1997, 94), a tome sličan pojam jest gnoza koja označava poseban oblik spoznaje božanskih tajni. Poznate pod

zajedničkim nazivom 'gnosticizam', te su vjerske skupine bile toliko uspješne da su izazvale snažan apologetski odgovor kršćanskih pisaca koji su bili motivirani željom da obrane svoju Crkvu od onoga što su procijenili da su poganska ili heretička vjerovanja i prakse (Saliba, 2003, 46). Gnosticizam pak označava religiozni nauk, pokrete i sljedbe koji se javljaju u 1. i 2. stoljeću (Mišić, 1997, 94). Saliba (2003, 46) pak ističe da prvi val vjerskih pokreta koji je predstavljao zastrašujuće protivljenje kršćanskoj vjeri, datira iz ranog drugog tisućljeća, što se podudara s Mišićevim tvrdnjama. Iako o prvim gnostičkim sljedbama ne znamo mnogo, jer su još prilično neistražene, iz nekih dokumenata koji su pronađeni daju se zaključiti neke bitne informacije. Tako na primjer možemo pretpostaviti da su prve sljedbe, koje se pojavljuju još prije zauzeća Jeruzalema, a nisu bile gnostičke, su Ebioniti i Nikolaiti. Što se tiče Ebionita, to je pokret koji veže zajedničke oznake poput prihvaćanja židovskih zakona i nepriznanja Isusova božanstva, a koristili su Matejevo evanđelje, dok su se protivili Pavlu i njegovim poslanicama (Mišić, 1997, 102). Nikolaiti su, s druge strane, povezani s nemoralnim seksualnim ponašanjem, poganskim kultovima, a upravo su oni svojevrsna predgnostička sljedba (Mišić, 1997, 102). Dok su Ebioniti i Nikolaiti takozvane predgnostičke sljedbe, Kerint je sljedeća vjerska sljedba tog vremena, a čiji je nauk ujedno i prvi jasno formirani gnostički sustav koji drži da svijet nije stvoren od Boga, nego niže sile tzv. Demijurga. Zatim Kerintov suvremenik Menandar osniva sljedbu menandrijani, a njegov nasljednik Saturnil jest gnostik koji je naučavao da su sedmorica anđela stvorila svijet (Mišić, 1997, 103-104). Uz njega su i djelovale i druge gnostičke sljedbe, a među njima su Barbelognostici koji su smatrali počelom svih stvari ženski eon Barbelo, a navodno su organizirali obrede kojima su ismijavali kršćanske sakramente. Setiti su slični svojim prethodnicima, no pokazivali su više judeo-kršćanskih elemenata, te još možemo spomenuti Bazilida iz Egipta koji je bio središte gnosticizma i Valentinovu gnozu (Mišić, 1997, 104-106). Ovime smo nastojali prikazati da vjerske sljedbe i novi religijski pokreti nisu problem suvremenog doba, samo je došlo do toga da je njihov nastanak i širenje mnogo jednostavnije, nego nekada. U prvim godinama postojanja, vjerske sljedbe su doista bile manje skupine, ali sada one to više nisu, već jedna vjerska sljedba broji i na tisuće svojih sljedbenika.

1. STATUS NOVIH RELIGIJSKIH POKRETA

1.1. Nove društvene prilike i ezoterično-okultna religioznost

Religija je u današnje vrijeme postala maska za mnoge nereligijske nakane, i iz tog se razloga počela stvarati jedna posve drugačija religija i religioznost koju su stručnjaci nazvali postmoderna. Upravo je postmoderna razdoblje 20. stoljeća za koje smo već istaknuli da je razdoblje kada je većina novih religijskih pokreta i vjerskih sljedbi ili nastala ili su doživjeli svoj vrhunac. Prije postmoderne postojao je odabir samo između raznih skupina unutar eklezijalnog sklopa, a postmoderna je ponudila širok odabir i na golemo područje izvan Crkava (Jukić, 1997, 124). Tržište novih religijskih pokreta se doslovno proširilo po cijelom svijetu, a postmoderni čovjek je dobio priliku da oblikuje svoju religiju iz vlastite usamljenosti, birajući na sakralnom tržištu one ideje i iskustva koje mu životno trebaju (Jukić, 1997, 124). Religioznost postmoderne bila je doista raznovrsna, raznorodna, ali u isto vrijeme i nestabilna i nestalna, a nastajala je od komadića budizma, hinduizma i taoizma do posudbe dijelova učenja masonerije, alkemije i gnoze (Jukić, 1997, 124). Upravo iz tog razloga, radi ispunjenja potreba svakog čovjeka, diljem svijeta su se počele otvarati knjižare za područje ezoterizma, istočnjačkih religija, magije, sotonizma, osobnog duhovnog razvitka i sl. Time postmoderno društvo uvire u ezoterično-okultnu religioznost, a sada ćemo pojasniti i ove pojmove kako bismo shvatili u kojem smjeru je išlo postmoderno društvo, koje je zapravo bilo prekretnica za stvaranje današnjih novih religijskih pokreta.

Okultizam kao takav je izjednačen s praktičnom magijom, poput tarota i astrologije, i bavi se odnosima između niže prirode i nebeskih tijela, utjecajem planeta, tajnom brojeva, otrovanjima duše, gatanjem, vraćanjem i liječenjem opsjednuća (Jukić, 1997, 128). Ukratko, pod okultizmom smatramo sve ono što ljudi poduzimaju kako bi se dokopali tajnih moći, položenih i skrivenih u svemiru. Ezoterizam je s druge strane bliže filozofiji, nego religiji, a označava oblik spoznaje, svjetonazor i način djelovanja (Jukić, 1997, 129). Dakle, kao svjetonazor, ezoterizam propovijeda skup načela i učenja koja pretpostavljaju jedinstvo svemira i povezanost svega u njemu, a istinska se spoznaja ne stječe analitičkim umom ili znanstvenim istraživanjem, nego unutrašnjim prosvjetljenjem, vidovitošću i uvođenjem u taj duhovni nauk, pri čemu mu pomaže okultizam i zato se oni povezuju; svaki ezoterizam nužno uključuje okultizam, jer svoj duhovni upliv širi na cijelu prirodu i svemir. Ezoterizam je više sustav i ideologija, a njegovo učenje spašava samo mudrost, a ne vjera, zbog čega se on izjednačava s gnozom, dok je okultizam zbroj činjenica, umijeća i djelovanja (Jukić, 1997, 129).

1.2. Uzroci nastanka i širenja novih religijskih pokreta

Suvremeni čovjek nastoji dobiti odgovore na mnoga pitanja koja se tiču njegove vlastite egzistencije. Kao što smo već i rekli, mnogima te odgovore nisu mogle ponuditi ni objavljene ni kozmičke religije, već je čovjek krenuo pronalaziti te odgovore na mnoge druge načine, prilikom čega poseže za raznim oblicima meditacije i tehnika koje mu prividno daju odgovore na pitanja. Upravo se novi religijski pokreti nerijetko predstavljaju kao spiritualni, socijalni, politički pokreti koji su usmjereni prema potpunoj promjeni društva i individue, u smislu poboljšanja svijeta i dovođenja do jedne utopijske ere. Taj je prikaz savršenog svijeta i nerealne utopije možda daleko glavni razlog zašto su sljedbe toliko prihvaćene od strane mnogih ljudi. Kako bismo bolje shvatili prethodne riječi, možemo spomenuti filozofiju Novoga doba, poznatijeg kao New age, koji tvrdi da je Bog neodvojiv od stvorenja, a čovjek je samo prikaz božanske jednoće, što dovodi do djelomičnog zaključka da su ljudi božanski, a time i svemogućí i nije im potreban Bog (Nikić, 2003, 30-31). S druge pak strane, mnogi vjernici ne mogu svoje potrebe i želje zadovoljiti u vlastitoj crkvi pa shodno tome, rješenje pronalaze u novoj religioznosti. Sagledajući činjenice, razloge nastanka i širenja novih religijskih pokreta Bartz u svojim poglavljima (1984, 14) dijeli u dvije skupine: religiozni razlozi i socijalni razlozi.

Pod religiozne razloge možemo spomenuti to da sljedbe prikazuju svojim članovima da svi imaju neki zadatak i da su svi članovi sljedbe misionari, a upravo time, oni koji su živjeli usamljenim životom i imali su osjećaj manje vrijednosti, dobivaju na toj svojoj vrijednosti. „Sljedbe često njeguju izvanrednu propagandnu djelatnost na koju su obvezatni svi članovi. U sljedbi je svatko misionar“ (Bartz, 1984, 14). U ovome veliku ulogu igra promidžba neke sljedbe što ćemo pojasniti malo kasnije. Nadalje, poznato je da mnogi vjernici jednostavno bježe od tzv. birokratizirane Crkve, kako ju je nazvao i sam Bartz (1984, 15), a nakon što pobjegnu od takve crkve, svoje utočište pronadu u nekoj drugoj sljedbi, a bježe i oni koji u Crkvi ne mogu ostvariti planiranu bračnu vezu. Bartz (1984, 15) i Nikić (1998, 115) slažu se u jednoj važnoj stavci, a to je da su novi religijski pokreti plodno tlo za duševno bolesne osobe, za psihijatrijske slučajeve, a Nikić tome još dodaje da osobe s manjim ili većim psihičkim opterećenjem traže u sektama svoju sigurnost i mogućnost liječenja depresivnih stanja. Ovim primjerom, koji čini granicu između religioznih i socijalnih razloga, jer ga se ne može u potpunosti svrstati u jedno, dolazimo do socijalnih razloga. Sljedbe jednostavno obećavaju jednakost, bratstvo, vječni raj, neprekinutu ovozemaljsku sreću, prikupljaju između sebe, unutar svojih krugova, osobe druge rasne pripadnosti koje su još uvijek

često zapostavljene. Ukratko: „Pripadnici sljedbe zdušno pomažu i pridobivaju ljude u nevolji, gradeći i održavajući bolnice i ostale ustanove za dobrobit ljudi...“ (Bartz, 1984, 16). Na kraju krajeva, jamče vječno blaženstvo, prividni oblik sreće, savršen život u zajednici, jednakost među ljudima, jednom riječju *utopiju*.

U širenju im pomaže savršena promidžba koju je pojedina sljedba pomno isplanirala kako bi privukla što veći broj članova, a izvrsno razrađene i uspješne tehnike od velike su važnosti. A uz samu tehniku promidžbe, važni su i članovi koji stoje iza tih sljedbi. „Tehnike nisu veliko pomagalo ukoliko iza njih ne stoje oduševljeni članovi i razrađeni sustavi inicijacije u pokret koji teži da zavlada čitavim ljudskim bićem“ (Trstenjak, 1997, 62). Upravo je iz tog razloga čak nekoliko faza prikupljanja novih članova u određenu sljedbu. Prva faza, koju možemo nazvati faza *regrutiranja* odnosi se samo na promatranje. Članovi koji su zaduženi za prikupljanje novih članova promatraju na udarnim mjestima, trgovima i ulicama, uglavnom mlade koji su naočigled usamljeni, članovi im prilaze kao prijatelji koji im žele pomoći, a potencijalni se kandidat uvodi u jedan nerealni svijet sreće i sigurnosti da je spašen, jer je pronašao pravi put spasenja. Iduće dvije faze su usko vezane uz *uvod u nauku spasenja* i *ukorjenjenje novog člana u dotičnu sljedbu*. U drugoj fazi novi član usvaja glavne nauke svoje sljedbe, u čiju se svrhu upotrebljavaju knjige, audio i video kasete, a ukoliko je moguće, izvornu nauku treba dobiti od samog vođe, gurua, mesije ili osnivača sljedbe – ovisno kako se tu osobu naziva u sljedbi. U navedenoj trećoj fazi osobu se pokušava uvjeriti da je ona odabrana koja poznaje istinu i koja je otkrila pravi put spasenja, dok se preko usvojenog novog nauka nastoji promijeniti identitet osobe. (Nikić, 2003, 47)

Četvrta faza predstavlja podlogu za odvajanje od stvarnog svijeta, njome se nastoje prekinuti stare veze novog člana i ukloniti njegove korijene prijašnjeg života kako bi se u potpunosti uklopio u sljedbu. Od novih se članova traži da čitavu svoju osobnost posvete interesima sljedbe koja vrši na njih „moralni, a ako zatreba i fizički pritisak (kažnjavanje)“ (Nikić, 2003, 48). Peta je faza povezana s četvrtom, a njezin je cilj *udaljavanje iz vlastitog ambijenta i izolacija* što posljedično dovodi do prekida veza s članovima obitelji i prijatelja „...budući da opasnost od suprotnog utjecaja dolazi od najbližih osoba kojima se mogu obratiti“ (Nikić, 2003, 48). Jedan od načina sprječavanja toga je da se nove članove odmah po primitku pošalje u inozemstvo. Međutim, ni to nije sve kada je u pitanju ova faza. Od novog se člana očekuje da izbací iz života sve lijepe uspomene iz djetinjstva i da ih sada vrednuje drugačije, odnosno „da ih promatra u negativnom svjetlu budući

da ih je doživio u vremenu kada nije bio u zajednici spašenih u kojoj se sada nalazi“ (Nikić, 2003, 48). I konačno, ovime dolazimo do šeste faze, faze *učvršćivanja nauka spasenja* u kojoj mehanizmi obrane postaju profinjeniji, dovršava se kontrola svijesti iz prethodnih faza, učvršćuje se novi identitet koji je nametnut od sljedbe, a to se odnosi na beskrajna ponavljanja rituala i bezuvjetnu poslušnost članova koje bi trebale spriječiti vraćanje starog identiteta osobe. „U najviše slučajeva, novi religijski pokreti tim sredstvima uspijevaju da kandidati u početku ne shvaćaju da je cijeli proces u kojem sudjeluju vrlo vješt scenarij“ (Nikić, 2003, 49). Stari članovi sljedbe imaju već dobro razrađenu priču i poznaju metode društvene i psihološke manipulacije kojom obrađuju novog člana, a dokazano je da su mladež i starije osobe najlakše lovine tih metoda.

1.3. Slika Boga u novim religijskim pokretima

Odavno je poznato da je u naravi čovjeka da sebi predoči i objektivizira ono u što vjeruje, u smislu da mu je teško vjerovati u nešto što ne vidi. Dapače, sve što čovjek naslućuje, a što mu ostaje većim dijelom nepoznato, zastrašuje ga, ali u isto vrijeme izaziva na dublje upoznavanje. Razlozi te potrebe su mnogobrojni, od čiste znatiželje pa sve do toga da čovjek lakše gospodari onime što vidi i poznaje. Upravo na te načine ljudi dolaze do različitih slika o Bogu, prilikom pokušaja upoznavanja, ali isto tako treba istaknuti „...kako je slika o Bogu do koje su ljudi dolazili kroz povijest, često bila krivo predstavljena, ponekad je bila tako iznakažena da je na sebi imala čak demonskih crta“ (Nikić, 2003, 55-56). Te razne slike o Bogu često dovode upravo do stvaranja novog religijskog pokreta u kojem je slika Boga drugačija od one kršćanske, a neki religijski pokreti svog boga prikazuju kao strogog suca, kao duhovno-tjelesno biće, kao izvor pozitivnosti i negativnosti i slično. Sada ćemo samo ukratko proći kroz moguće slike Boga, a u sljedećim ćemo se dijelovima ovoga poglavlja više posvetiti svakoj sljedbi i njezinim temeljima na kojima se gradi. Naime, „Religiozni pokreti kršćanske provenijencije smatraju Boga odvjetnikom svojih zapovijedi i zabrana. Bog legitimira devijacijske spoznajne skupine, fundamentalističke stavove ili autorizira duhovnu moć vlastitog utemeljenja“ (Ivančić, 1997, 51). To bi bila jedna skupina novih religijskih pokreta. Sljedeća bi skupina novih religijskih pokreta vjerovala u Boga, ali ne u onog trojedinog, kao kršćani. Na primjer „Slobodni zidari vide Boga kao 'Velikog majstora' i graditelja svijeta. Unitarijanci Boga promatraju kao neosobnu silu i monistički shvaćeno blaženstvo. Prema Jehovinim svjedocima, Bog je apsolutistički monarh koji upravlja stvorenjem“ (Ivančić, 1997, 51).

Neki pak religijski pokreti Boga stavljaju u područje ograničenog. Tako na primjer u Crkvi ujedinjenja, Bog je muški subjekt na temelju načela polariteta usmjeren na stvorenja kao na svoj ženski objekt. Dok je Mormonima najviši bog Elohim koji je Jehovu izveo iz ženskog božanskog bitka. Sada ćemo detaljnije pojasniti strukturu pojedinih sljedbi kako bismo ih bolje upoznali, ali i kako bismo kasnije mogli ustanoviti njihove probleme te koji su mogući načini rješavanja tog problema.

1.4. New age kao nova utopija i nova religija modernog doba

New age je možda daleko najpoznatiji znanstveni i mistični novi religijski pokret koji djeluje pod raznim imenima kao što su: Nova religioznost, Nova duhovnost, Novi savez, teozofija i antropozofija (gnosticizam, ezoterizam, okultizam), scijentologija...Kao vrsta organiziranog pokreta, javio se u šezdesetim godinama prošlog stoljeća, a organiziran je od strane skupine mladih iz pokreta hipija. Međutim, već nekoliko godina plijeni pozornost javnosti jer zbog svoje raznolikosti, može nuditi rješenje svih ljudskih problema i ostvarenje savršenog čovjeka i čovječanstva na svijetu. „Zbog njegova religijsko-religioznog obilježja, New age je za neke postao 'novom religijom', a za druge 'univerzalnom znanošću' zbog njegove težnje za cjelovitim znanjem“ (Lasić, 1997, 182). Kako bismo bolje pojasnili filozofiju New agea, možemo navesti da ga neki autori zovu i kršćanstvom suvremenog doba, ali ne po sličnostima s kršćanstvom. Jedan od njih je Lasić (1997, 183-184) koji tvrdi da New age kao religija zapravo želi postati ono što je kršćanstvo postalo u svoje vrijeme prije dvije tisuće godina; ono što je bilo u prošlosti i ono što je u sadašnjosti: 'znak Božje prisutnosti u svijetu', čije je temeljno poslanje 'naviještati Radosnu vijest spasenja' i čekati Kristov drugi dolazak. Paul Poupard iz Papinskog vijeća za međureligijski dijalog ističe sljedeće: „Fenomen New Age pokreta, zajedno s drugim novim religijskim pokretima, jedan je od najhitnijih izazova kršćanskoj vjeri. To je vjerski izazov, koji je ujedno i kulturni; New Age pokret iznosi teorije i doktrine o Bogu, čovjeku i svijetu, koje su nespojive s kršćanskom vjerom“. Prema New ageu, doba kršćanstva je započelo prije dvije tisuće godine, pod astrološkim znakom Ribe, koje je obilježeno nejedinstvom čovjeka i svijeta; međutim, ono je pri isteku i uskoro dolazi Novo doba pod znakom Vodenjaka, doba savršenog čovjeka i čovječanstva, čije je obilježje jedinstvenost čovjeka i svijeta. Glavni cilj New agea je doći do sveopćeg znanja, postati sveopćom znanošću, kratko rečeno 'univerzalnom religijom', uključujući naravnu i nadnaravnu dimenziju

ljudskog bića (Nikić, 2003, 243). Dakle, ono što je zajedničko New ageu i kršćanstvu jest to što je kršćanstvo ljudima, u početku svog pojavljivanja, ponudilo nešto novo, njima nepoznato, nešto što tadašnji svjetonazori nisu mogli ponuditi, a upravo sada to nastoji učiniti i New age – ponuditi ljudima odgovore na pitanja na koje kršćanstvo nije u mogućnosti odgovoriti. „Riječ je o stvaranju nove svijesti u čovjeku, u ljudima, u društvu, u svijetu, na temelju načina življenja, koji je puno sadržajnije, bezbrižniji i bogatiji, koji je drugačiji od prijašnjeg“ (Lasić, 1997, 184). S ovime se slaže i Papinsko vijeće za međureligijski dijalog (Poupard, Paul) koje ističe da je New age zapravo pokret koji se predstavlja kao lažna utopija kako bi odgovorio na duboku žeđ ljudskog srca za srećom. Vijeće tvrdi i da se pokret predstavlja kao odgovor na najstariju nadu čovjeka: nadu u Novo doba mira, sklada, pomirenja sa sobom, drugima i prirodom.

Kao što smo već spomenuli, New age je „...ezoterično-astrološke naravi i on se poziva na planetarni prijelaz koji se zbiva iz razdoblja Ribe u razdoblje Vodenjaka“ (Nikić, 2003, 241). Također, već spomenuta raznolikost ovog pokreta, dopušta da ga se nazove 'supermarketom alternativnih duhovnosti' u kojem se može pronaći religioznost po vlastitom ukusu i želji svakog pojedinca, a zagovornici New agea govore o tzv. planetarnoj svijesti kojoj doprinose sve ljudske aktivnosti i dosadašnje utopije. Proces te transformacije svijesti počinje na osobnoj razini, i on se događa umiranjem tradicionalnih vrijednosti i usvajanjem nove životne orijentacije (Nikić, 2003, 243). U ideologiji New agea, sam čovjek se zapravo shvaća kao božansko biće u nastajanju, odnosno u osvješćivanju, i to je ta transformacija svijesti o kojoj smo govorili. Da bismo to pojasnili, poslužit ćemo se Nikićevim (2003, 245) slikama Boga kako ga vidi i naučava New age:

- Bog kao kozmička svijest u smislu da Bog nije osoba, nego kozmički duh bez samosvijesti, pradah koji sve prožima. Iako taj duh prožima materiju, on je u biti energija podređena egzaktnim zakonima, Bog se shvaća kao univerzalno Načelo, najviši izraz neke kozmička svijesti koja određuje bit svemira;
- Bog kao univerzalni um u smislu da se Boga poistovjećuje s univerzalnim umom, a njegova je inteligencija krajnja i vrhunska te prožima svako zrnice stvorenog stvorenja – sve što živi na Zemlji zapravo je izraz Božje inteligencije;
- Bog kao božanska energija je iduća slika koju nudi New age, a odnosi se na to da ta božanska energija prožima posljednje tkivo svake stvarnosti, a potpuni sklad u sebi, osoba postiže tek

onda kada se uključi u tu sveprisutnu energiju. Bog je, prema ovome naučavanju, sveprisutna neosobna energija koja stvara naš vidljivi materijalni svijet;

- Bog kao čovjek u osvješćivanju svog božanskog identiteta je sljedeća slika koju nudi, a njome Bog više nije u središtu, nego čovjek kao božansko biće u nastajanju, što možemo povezati sa slikom prije, ali prema ovoj perspektivi nema Boga, odnosno sam čovjek se proglašava bogom, a čovjek se ne bi trebao klanjati nikakvom drugom idolu, nego samome sebi, budući da Bog kojeg tražimo leži u nama samima. Konačni cilj je da čovjek sam sebe upozna kao boga.

„Religioznost New agea ne temelji se više na sigurnim, objavljenim istinama vjere, nego na znanju i vlastitom uvjerenju u neke vlastite istine, neovisno o bilo kakvoj objavi. *Istina je ono što vjeruješ*, glasi krilatica nove religioznosti“ (Nikić, 2003, 269).

Iz kršćanske perspektive, neke ideje New agea su donekle prihvatljive, a jedna od njih je da se u tumačenju čovjeka i svijeta nužno uvede i duhovna dimenzija, a naglašava i holistički pristup stvarnosti (Nikić, 2003, 256). Sljedeći pozitivan aspekt ovog pokreta jest želja da se potrošačko-materijalistički stil života zamijeni jednostavnijim životom u kojem će biti više mjesta za refleksiju, poštivanje drugoga, aktiviranje skrivenih mogućnosti u čovjeku i zdravi pristup prirodi, poštujući ekološka načela, a uz to i inzistiranje na univerzalnom bratstvu, svjetskom miru i harmoniji među ljudima i prirodi koje promiče i kršćanstvo, ističe Nikić (2003, 256-257). Glavna kritika ovom pokretu, ili ideologiji, odnosi se na neprihvatljivu sliku Boga koju nudi ovaj globalni pogled na svijet, Boga i čovjeka – Boga prikazuje kao neosobnu univerzalnu svijest, kozmički um, svemirsku energiju, dušu svijeta, prihvaća Boga samo u onoj mjeri u kojoj Bog služi čovjeku za ostvarenje njegovih ciljeva, prihvatljiv je samo onaj Bog od kojeg čovjek ima neke koristi (Nikić, 2003, 257). „Drugim riječima, ne prihvaća se Bog koji nešto zahtijeva od čovjeka, koji traži kajanje, poslušnost i spremnost da se traži i vrši volja Božja“ (Nikić, 2003, 257). Sljedeća je kritika monizam, odnosno vjerovanje da sve što postoji, jest jedno, povezano, međuovisno i prožimajuće, odnosno postoji samo jedna zbilja koja je božanstvo, a sve ostalo je obmana, privid (Nikić, 2003, 259). Prema navedenom shvaćanju, nema pretjerane realne razlike između Boga, čovjeka i drugih stvari, a taj isti monizam je potpuno stran kršćanskom nauku. Sljedeća kritika New ageu odnosi se na panteizam – vjerovanje da je sve Bog, sve što postoji sudjeluje u božanskoj naravi, a treća stavka jest uvjerenje da je čovjek i čovječanstvo Bog. „Zavodnički cilj New agea sastoji se u promicanju ideje kako smo mi ljudi, ne samo savršeni, nego smo u stvari bogovi“ (Nikić, 2003,

263). Nasuprot tom nauku, Crkva naučava da čovjek nije Bog, on je stvoren na sliku Božju, ali nema istu božansku narav kao Bog, ističe Nikić (2003, 263).

1.5. Jehovini svjedoci

Jhovini svjedoci, poznati i kao Svjedoci Jehove, nastali su 1931. godine, kao i većina sljedbi, u SAD-u, u okrilju vjerske zajednice koja je proučavala Bibliju, a čiji su članovi sami sebe nazivali 'Ozbiljni istraživači Biblije' (Nikić, 2003, 58). Idejni začetnik ove sljedbe, navodi Nikić (2003, 58), odgojen je u kalvinističkom protestantizmu koji je pretjerano naglašavao doslovno tumačenje Svetog pisma. Bibliju je promatrao kao zakon po kojem se mora urediti sav ljudski život. Taj isti začetnik bio je uvjeren da je otkrio točno vrijeme Kristova dolaska i tako konačno riješio pitanje kako spasiti ljude. Kako su godine prolazile, mijenjali su se i njegovi nasljednici, a svi oni su, navodno, krivo tumačili svršetak svijeta (koji je izuzetno važan događaj za ovu sljedbu), sve do Frederica W. Franza koji smatra kako nije dobro prorokovati točan datum svršetka svijeta, nego on propovijeda 'skori' svršetak, bez određivanja točnog datuma.

Svjedoci Jehove svoj nauk gotovo uvijek nastoje argumentirati i potvrditi riječima iz Biblije, a Bibliju shvaćaju kao Božju riječ upućenu ljudima kako bi mogli i znali zauzeti pravi stav u rješavanju svih vrsta problema (Nikić, 2002, 63). Uz to, nerijetko optužuju Rimokatoličku crkvu koja je preko svojih papa zabranjivala prevođenje Biblije na narodne jezike kako je običan puk ne bi mogao čitati (Nikić, 2003, 63). Spominjući Bibliju, važno je napomenuti kako neki autori ističu da Jehovini svjedoci povremeno imaju jasniji način razmišljanja od katolika, a primjer tome je da Svjedoci smatraju kako se mora uzeti u obzir da je Bibliju, iako je ona riječ Božja, pisao velik broj ljudi u vremenskom razdoblju od nekoliko stoljeća – a to se treba uzeti u obzir posebno onda kada se radi o nejasnim i prividno proturječnim mjestima u Bibliji. Ove dvije spomenute stavke, kritiku i tumačenje Biblije, možemo gledati kao i razlike između katolika i sljedbe, a u tom slučaju, sljedeća razlika je naziv Boga. Katolici, dakako, koriste naziv Bog, dok ga Jehovini svjedoci nazivaju Jehova, smatrajući kako je to jedino pravo Božje ime. Nadalje, „...ne prihvaćaju biblijski nauk o Presvetom Trojstvu onako kako ga shvaća i naučava Katolička, Pravoslavna i većina Protestantskih crkava. Najodlučnije ga odbijaju tvrdeći da nauk o Trojstvu nije sadržan u Bibliji. 'Kako se može reći da su tri Boga, a tvrditi da je samo jedan Bog?'“ (Nikić, 2003, 64). Ipak, sljedba tvrdi da Biblija govori o apsolutnom jedinstvu između Oca i Sina i Duha Svetoga u raznim

stupnjevima velikog plana spasenja, ali se protivi ideji da su Otac i Sin jedno u osobi i da su jednaki u slavi i moći (Nikić, 2003, 65). Sljedeća razlika jest vezana uz Kristologiju. Naime, Svjedoci također vjeruju da je Isus Krist Sin Božji, glavni Jehovin izvršni službenik, Otkupitelj i punopravni vladar svijeta (Nikić, 2003, 69). Međutim, iako je navedeno da je on Sin Božji, Svjedoci ne smatraju Isusa ravnim Bogu, a kamoli samim Bogom, nego vjeruju da ga je Jehova stvorio poput anđela. Argumente za ove tvrdnje pronalaze u evanđeljima: „Otac je veći od mene“ (Iv 10,24-36; 14,28) i tekst u kojem Isus govori da postoje stvari koje ne zna ni on ni anđeli, nego sami Bog (Mk 13,32). Činjenica da je Isus molio Boga „Oče! Ako hoćeš, otkloni ovaj kalež od mene! Ali, neka ne bude moja, nego tvoja volja!“ (Lk 22,42) svjedoči da Isus nije svemogući Bog, jer da jest, ne bi samom sebi upravljao spomenutu molbu (Nikić, 2003, 69-70).

Prema nauku ove sljedbe „...Isus Krist je zapravo arkandeo Mihael koji je čudesnom silom Božjom prenesen u krilo Djevice Marije kako bi se na taj način mogao roditi kao savršen čovjek“ (Nikić, 2003, 70). S druge pak strane, tvrde da je Bog stvarna osoba, odnosno Bog kao duhovna osoba ima duhovno tijelo i kao takav stanuje na nebesima. A razlika između Jehovinih svjedoka i katolika je i u nekim blagdanima poput Božića i Uskrsa koje Svjedoci smatraju poganskim svetkovinama.

Ovdje bismo mogli još istaknuti nekoliko bitnih pravila kojih se mora držati poštenu član Jehovinih svjedoka. Jedno od pravila jest da zahtijevaju ispunjavanje svih deset Božjih zapovijedi. Zatim, mladić i djevojka trebaju za vrijeme pripreve za brak sačuvati svoju krepost i ne smiju imati spolne odnose dok se službeno ne ožene, a brak smatraju svetim i nerazrješivim – njegovo je razvrgavanje dopušteno samo u slučaju bračne nevjere. Jehovinim svjedocima je zabranjeno jesti krvavo meso, a zabranjuje im se i transfuzija krvi. Također, zabranjeno je i pušenje (Bartz, 1984, 130). Sada kada smo istaknuli temeljne stavke ove sljedbe, možemo navesti njezine pozitivne i negativne elemente. Što se tiče pozitivnih, Jehovini se svjedoci često osvrću na aktualno stanje svijeta u kojem živimo, a ono je prema prosudbi ove sljedbe veoma teško i da se biblijska proročanstva koja naviještaju vrijeme posljednjih dana događaju upravo sada, u naše vrijeme što i potkrjepljuju mnogim riječima upravo iz Biblije (Nikić, 2003, 93). Također, zavidna je njihova apostolska i misionarska djelatnost i po tom bi pitanju mogli biti primjer mnogim kršćanskim crkvama i misionarima, a uz to ih se opisuje kao strpljive, dobronamjerne, požrtvovne, a sve to kako bi mogli ispuniti svoju vjersku dužnost propovijedanja Božje riječi (Nikić, 2003, 94). Ono što još Nikić

(2003, 95) ističe kao važno jest da nas, prema nauku Jehovinih svjedoka, prava spoznaja Boga potiče na veću ljubav prema njemu.

Dakako, osim pozitivnih stavova, velike su i kritike Katoličke crkve na ovu sljedbu. Jedna od kritika jest da se Jehovini svjedoci uporno pozivaju na Bibliju kao na svoj vrhovni autoritet, međutim, poznato je i da ju ponajviše citiraju kako bi njome opravdali svoj nauk, a manje da bi iz nje izvukli izvorni biblijski nauk (Nikić, 2003, 95). Uz to, Jehovini se svjedoci koriste drugačijom Biblijom od katolika, prilikom čega je u njihovoj Bibliji izostavljeno sedam knjiga Starog zavjeta, a u Novi zavjet nose ime Jehova kojeg inače nema u svetopisamskim spisima prvih tri stoljeća, ističe Nikić (2003, 96). U tumačenju samog Sv. Pisma, Svjedoci ne uzimaju u obzir temeljna načela biblijske egzegeze i hermeneutike, nego izvorne biblijske tekstove prilagođavaju svojim unaprijed formiranim i formuliranim stavovima, a ne razlikuju ni Stari i Novi zavjet, tvrdeći da u samoj Bibliji nema tih naziva (Nikić, 2003, 96-97).

Ovdje smo prikazali sljedbu Jehovinih svjedoka, njihove temeljne odrednice, sličnosti i razlike s Katoličkom crkvom i kritički osvrt Crkve na ovu sljedbu, što s pozitivne, što s negativne strane.

1.6. Crkva Isusa Krista Svetaca posljednjih dana – Mormoni

Sljedba je nastala prvom polovicom 19. stoljeća, a u tim je počecima među članovima vladao religiozni fanatizam i uvjerenje da su oni izabranici Božji, te se zato samoprozivaju svecima Isusa Krista. Danas, u cijelom svijetu, broje oko 12 milijuna članova, a prema statističkim istraživanjima, mormonizam je najbrže rastuća vjerska organizacija na svijetu. Podatak iz 1981. godine govori da mormoni dnevno pridobivaju 578 obraćenika koji krštenjem prelaze na mormonsku vjeru (Nikić, 2003, 130). Ova sljedba po mnogo čemu odskaka od drugih postojećih sljedbi, kao najvažnija među 'alternativnim' religijama koje su se pojavile u zadnja dva stoljeća. „Mormoni su se okupljali da stvore zajednice kao izabrani Božji narod pod jednakim ekonomskim poretkom, i da sagrađe hram koji je bio, doslovno i simbolički, sveto središte zajednice...“ (Nikić, 2003, 131). Mormoni su naposljetku i sagradili taj veliki hram, sa šest tornjeva, u Salt Lake Cityju, te će, prema njihovom vjerovanju, Isus Krist upravo u tom hramu imati svoje prijestolje i odatle suditi svijetu pri svršetku svijeta.

Kao i Jehovini svjedoci, i mormoni imaju nekoliko točaka kojih se pridržavaju, točnije njih 13, a neki od njih su: puritansko shvaćanje morala, razrađeni intenzivni misijski program, uključivanje mladih u širenje mormonske vjere, jednostavnost, ozbiljnost i savjestan rad, odbacivanje droge, cigareta, kave, čaja, alkohola i drugih stimulativnih sredstava, uzoran bračni život, isključenje predbračne i izvanbračne seksualne aktivnosti, i druge.

Kada je teološko naučavanje mormona u pitanju, ono shvaća Boga kao duhovno-tjelesno biće koje je postiglo stupanj božanstva progresivnim procesom napredovanja od ljudskog do božanskog bića (Nikić, 2003, 132). Što možemo povezati sa Svetim Trojstvom, pri čemu oni ne poznaju duhovnog, nego tjelesnog Boga, a Tri božanske osobe za njih su i tri odvojena i različita bića. „Sam Bog bio je jedno, kao što smo sada i mi. On je uzvišeni čovjek“ (Bartz, 1984, 80). Nadalje, i Nikić (2003, 131) i Bartz (1984, 80) ističu kako kod mormona ne postoji istočni grijeh, a mormonska je crkva izuzetno bogata jer članovi sljedbe daju čak deseti dio svih svojih prihoda u zajedničku blagajnu crkve. Također, mormoni se, prema nekim stručnjacima, ne shvaćaju kao kršćanska sljedba jer se od kršćanstva razlikuju u odlučujućim stvarima: Bog Otac, Sin i Duh Sveti su božanstva shvaćena u fizičkom obliku, spašeni ljudi (mormoni) na temelju vlastite sličnosti s Bogom, na koncu vremena, dolaze do božanskog savršenstva, nijeće se istočni grijeh, euharistija se shvaća samo kao uspomena na Kristovu žrtvu (Nikić, 2003, 135). Baš zbog spomenutog naučavanja o božanstvu u kojem su Otac, Sin i Duh sveti tri različita bića, mormonima se često pripisuje i politeizam: „...Bog je posebna osobnost, Isus Krist je posebna različita osoba i Duh – ova trojica sačinjavaju tri različite osobnosti i tri Boga“ (Nikić, 2003, 142). Do sada rečeno povezujemo s naukom o Bogu koji ima tijelo, odnosno sam utemeljitelj mormona izričito tvrdi da nema drugog Boga na nebu osim onog Boga koji ima meso i kosti, što znači da Bog ima tijelo po obliku i stasu slično čovjekovu tijelu (Nikić, 2003, 144).

Kao posljednje naučavanje mormona možemo spomenuti kako oni smatraju da Bog nije bezuvjetno svemoćan i odbacuju to vjerovanje u apsolutnu Božju moć jer je takvo vjerovanje u kontradikciji sa stvarnošću. „Ako Bog unaprijed nepogrešivo zna budućnost, onda naša molitva ne može utjecati na njega. Znajući konačnu stvarnost, čak i Bog ostaje nemoćan da promijeni tijek zbivanja“ (Nikić, 2003, 167).

Sukladno svemu navedenom, i ovdje možemo spomenuti pozitivne i negativne stavke što ih ističe Katolička crkva. Za početak važna pozitivna stavka jest da mormoni jako naglašavaju

otkupiteljsku ulogu Isusa Krista koji svojim životom, smrću i uskrsnućem ostvaruje Božji plan spasenja svijeta, a pozitivno je i njihovo vjerovanje da je Isus dao apostolima svoju svećeničku moć i ovlast (Nikić, 2003, 172). Nedjelja je sveti dan za mormone kada oni ne rade, a ponekad i poste, a veliku važnost daju obiteljskom životu, ozbiljnom radu, cijene poštenje, spremni su na dobra djela, poštuju državne zakone, a veoma su angažirani i u misijama, istaknuo je Nikić (2003, 172). U pozitivne aspekte mormonske sljedbe treba ubrojiti i tvrdnje njihova utemeljitelja da Bog posjeduje neograničena svojstva i moći života i da se u Bogu nalaze svaki dobar dar i svaki dobar princip (Nikić, 2003, 173). „Uza sve spomenute pozitivne aspekte mormonske sljedbe, smatramo da postoji daleko više njihovih vjerskih uvjerenja i stavova koji su nespojivi s vjerovanjem katoličkih, pravoslavnih pa i protestantskih vjernika“ (Nikić, 2003, 174). Prva kritika usmjerena je prema njihovom teološkom i moralnom naučavanju koje nije konzistentno, nego se mijenja u vremenu i ovisi o pojedinim autorima koji ispovijedaju mormonsku vjeru, tako npr. jednom tvrde da je Bog savršen i nepromjenjiv, a već u idućem razdoblju tvrde da je Bog u neprestanom procesu progresivnog razvoja (Nikić, 2003, 174). Također, odbacuju vjersku istinu da je Isus začet po Duhu svetom i rođen od Djevice Marije – naučavaju da smo svi mi, uključujući i Isusa, potomci Oca nebeskog i jedne od njegovih žena na nebu, a samim time je i Isusa dobio preko seksualnog odnosa s Marijom (Nikić, 2003, 175). U mnogostrukim se stvarima vidi nekonzistentnost mormonskog vjerovanja.

1.7. Moonova Crkva ujedinjenja

Moonova Crkva ujedinjenja postala je ubrzo nakon svog osnutka jedna od najšire poznatih struja novih religijskih pokreta. Glavni cilj ove crkve jest uspostava izvornog reda koji je bio prisutan u Božjem stvaranju svijeta te obnova Božjeg kraljevstva na zemlji (Nikić, 2003, 185). Da ova sljedba radi velike probleme Katoličkoj crkvi, govori činjenica da je najveći broj najpobožnijih munovaca (sljedbenici Moona) iz redova bivših katolika, tj. oni koji dolaze iz izrazito pobožnih katoličkih obitelji. „A na pitanje zašto su napustili katoličku vjeru, oni odgovaraju da su sada više katolici, nego prije jer imaju bolji uvid u religiju i više su se približili Bogu otkad su postali sljedbenici Moonove Crkve ujedinjenja“ (Nikić, 2003, 186). Zanimljivo je da je teologija ove crkve zapravo kalvinistička teologija saveza, a tri su glavne ideje teologije prema Nikićevim riječima (2003, 189):

- Postoje dvije obitelji čovječanstva, a to su palo i otkupljeno čovječanstvo;
- Radikalno obraćenje i novo rođenje su glavni zahtjevi otkupljenja
- Obnovu stvorenja omogućuje otkupiteljsko Božje djelo, tj. Bog obnavlja izvornu ljudskost u novom Adamu

Iako je njihova teologija kalvinistička teologija saveza, sljedbenici Moona prihvaćaju Bibliju kao izvor vjerovanja i priznaju njezin autoritet, ali osim toga prihvaćaju i znanost kao izvor istine te veoma cijene istine do kojih se dolazi zdravim razumom koji stvara sliku Božju na temelju našeg znanja o Božjim stvorenjima (Nikić, 2003, 191). Tako su došli i do nauka da postoje dvije vrste spoznaje Boga: prva se odnosi na Boga kakav je on u sebi, odnosno u svojoj beskonačnoj stvarnosti, a druga stvara u nama sliku Boga prema našem poimanju Boga koje je uvjetovano vremenom i prostorom (Nikić, 2003, 191). Iako u svome nauku imaju dvije slike Boga, ipak smatraju da je Bog po svojoj naravi isključivo dobar i dobra su sva djela koja On čini. Međutim, koliko god Bog bio dobar, postoji i taj dio čovjekove odgovornosti koja, ako se ne ispuni, onda dovodi do čovjekovog pada, grijeha i kazne, a tada čovjek ne postaje osoba koju je Bog predodredio.

Budući da smo i u sljedbama prije govorili o statusu presvetog Trojstva, sada ćemo istaknuti kako na to gledaju Moonovci. Moon Trojstvo shvaća drugačije od drugih kršćanskih vjerovanja: „On govori o nekom drugom Prvobitnom trojstvu koje bi sačinjavali Bog, Adam i Eva. Da su se Adam i Eva usavršili kao Božji sin i kći, utjelovili bi Božju božansku narav i postigli bi idealno jedinstvo s Bogom“ (Nikić, 2003, 210). Pozitivan vidik Moonova nauka upravo je vjerovanje da Bog iz ljubavi stvara svijet i čovjeka kojemu daje sposobnost da postigne najveći stupanj svog osobnog savršenstva, a ono se, prema Moonu, sastoji u stvaranju obitelji kojoj je Bog u centru (Nikić, 2003, 224). Ova crkva uvelike njeguje i cijeni obiteljski život i naglašava dužnost vjernosti bračnih drugova te dužnost roditelja da dobro odgoje svoju djecu, a da to čine na način da im budu dobar primjer svojim vlastitim životom u kojem je Bog na prvom mjestu, ističe Nikić (2003, 224). Također, pozitivna je stavka Moonovoj crkvi što njegovi sljedbenici prihvaćaju Bibliju kao objavljenu riječ Božju koja čovjeku treba biti putokaz za sretan život na zemlji i u vječnosti, a ističe i da čovjek stvoren na sliku Božju i da je njegova (čovjekova) glavna sposobnost i ujedno i dužnost ljubiti srcem koje mu je sam Bog stvorio (Nikić, 2003, 224-225). Naravno, osvrnut ćemo se i na negativne kritike od kojih je glavna ta da Moonova crkva ujedinjenja Boga prikazuje kao

izvor dualnosti koja u sebi uključuje svu pozitivnost i negativnost, a ta dualnost je, prema Moonu, temeljna Božja karakteristika. Uz spomenuti prigovor Moonovu vjerskom naučavanju, treba dodati i činjenicu da se odbacuje sakramentalni život unutar ove sljedbe, dok njihovo slavljenje sakramenta više podsjeća na neke magijske radnje, nego na slavljenje čudesne moći sakramenata (Nikić, 2003, 232). Neprihvatljiva je i Moonova ideja o ujedinjenju svih kršćanskih crkava svijeta, ističe Nikić (2003, 232), bez obzira na velike razlike koje ih dijele, kako bi se stvorila jedna nova crkva, što je za Katoličku crkvu neprihvatljivo - ideja ujedinjenja s crkvama koje se uvelike razlikuju u nekim bitnim vjerskim dogmama i moralnim naučavanjima. Taj stav potvrđuje i Deklaracija Biskupske konferencije Japana od 22. lipnja 1985. godine koja ističe da Moonova crkva ujedinjenja nije kršćanska vjera, a još manje katolička i da ne pripada u krugove ekumenskog pokreta s kojim bi se mogao voditi ekumenski dijalog kao s drugim kršćanskim Crkvama (Nikić, 2003, 232).

1.8. Dark pokret - Crna ruža

Sljedbe koje smo do sada spomenuli ne pripadaju kategoriji sljedbi koje bi predstavljale veliku opasnost za pojedinca ili za društvo. Međutim, na našim je prostorima djelovala jedna sljedba koja je poprilično uzurpirala javnost. Ta sljedba zapravo je, prema nekim izvješćima, proizašla iz dark pokreta. 1988. godine često su se pojavljivali natpisi u domaćim medijima o nekakvim skupovima mladih, uglavnom su to bila djeca završnih razreda osnovne škole te polaznika srednjih škola u Zagrebu i okolici, starosne dobi od 14 do 25 godina, pripadnika tzv. dark pokreta, te o učestaloj pojavi *samoubojstava* (Kolarić, 1997, 296). Taj se svojevrsni kult najčešće povezuje jedino sa smrću, a ponajviše sa samoubojstvom i označava traganje za nekom drugom realnošću koja se navodno ukazuje tek 'post mortem' (nakon smrti) (Kolarić, 1997, 297). „Dark pokret povezuje se s mnogim marginalno-religioznim doktrinama, a ponajviše sotonizmom, tajnim alkemijskim mističnim bratstvima pa do raznih alternativnih vjerovanja i sekti kod kojih suicid predstavlja formu i put mističnog iskustva ili put u slobodu“ (Kolarić, 1997, 297). Najpoznatija sljedba unutar ovog pokreta, na našim prostorima, je Crna ruža, koja je najviše povezana s navedenim ubojstvima. Jedno od gorih slučajeva samoubojstava povezanih s Crnom ružom jest samoubojstvo žene iz Dugog Sela, 1988. godine. Mnogi su se zapitali tko je začetnik jedne ovakve sljedbe, međutim

začetnik nije poznat, ali se u vezu s njezinim djelovanjem dovodi ime jednog poznatog novinara kao šefa sljedbe (Kolarić, 1997, 297).

Ova se sljedba temeljila na određenim religijsko-mitološkim te mističnim i tajanstvenim osnovama (Kolarić, 1997, 297). Među članovima se priređuju određene mistične seanse koje je predvodio vođa sekte, i koji je u ekstazi okretao križ prema osobi koja je bila prozvana da u određenom vremenu izvrši samoubojstvo. U sve te slučajeve samoubojstava za koje se smatralo da su povezani s navedenom sljedbom, uključena je bila i policija, a naravno smatralo se da je Crna ruža povezana sa sotonističkim kultovima. Ovaj pokret ponajviše je djelovao 80-ih i 90-ih godina prošlog stoljeća, a zato smo i, dok smo govorili o njoj, govorili u prošlom vremenu jer trenutno nema saznanja o tome djeluje li Crna ruža i dalje (osim na nekim portalima koji povremeno spomenu kako ima nejasnih dokaza o djelovanju sljedbe), ali koliko je poznato, ona trenutno nema svojih članova. S obzirom na to da sljedbu povezujemo u velikoj mjeri sa sotonizmom, možemo navesti nekoliko motiva i uzroka koji dovode do zanimanja za sotonizam. Za početak ih možemo podijeliti na unutarnje i vanjske/površne motive. Pod unutarnje možemo navesti za početak doživljaj besmislenosti u svakidašnjem životu, zatim žalost i duševnu prazninu, nesigurnost u egzistencijalnim pitanjima, ispolitizirana vjerska pitanja, manjak autoriteta od strane Crkve i kompenzacija osjećaja manje vrijednosti (Nikić, 2003, 159-160). S druge pak strane, neki od vanjskih motiva koje Nikić (2003, 160) su: dosada i površnost materijalističkog životnog pogleda kod mladih koji se ne moraju brinuti za egzistencijalnu sigurnost, znatiželja i jeftina razonoda, provokacija i izraz nezadovoljstva s institucijama (kao što su država, Crkva i dr.). „Načelno možemo reći da su sekte i slične skupine ili prakse uvijek pokušaj rješavanja konkretnog životnog problema“ (Nikić, 2003, 160). S obzirom na godinu pisanja ovog teksta, ne možemo sa sigurnošću tvrditi da su to još uvijek temeljni razlozi, no možemo se složiti da bi se mogli nalaziti na samom vrhu.

1.9. Posljedice širenja novih religijskih pokreta

Novi religijski pokreti razvijaju se u svim dijelovima svijeta, od zemalja koje su tek u razvoju, do onih jakih industrijaliziranih država, no svima je zajedničko jedno: izgovor je da su one obrambena reakcija na stanje osobne bezimenosti i društvene izgubljenosti. Neki stručnjaci čak smatraju da su novi religijski pokreti i svojevrsan odgovor na sekularizaciju i pokušaj borbe protiv nje. „Vrijeme brzih društvenih promjena, konac stoljeća ili tisućljeća, na svoj način pogoduje pojavi religijskih pokreta...” (Nikić, 2003, 39). Ipak, prije no što krenemo na posljedice novih religijskih pokreta, valja spomenuti i njihove relativno pozitivne strane: pozitivni stav prema emocionalnom doživljaju religioznog iskustva, afirmacija pojedinca kojeg grupa poznaje i prihvaća, mogućnost razvijanja vlastitih sposobnosti i vrijednosti u misionarskom radu – što smo već i spomenuli, topla obiteljska atmosfera koju sljedba u početku nudi, posebno u manjim religijskim skupinama (Nikić, 2003, 40).

Saliba (2003, 14) ističe da su praktički sve sljedbe opasne institucije koje ugrožavaju mentalno i fizičko zdravlje pojedinca, dobrobit obitelji i uspostavljene kulturne tradicije u cjelini, a nabroja i 14 temeljnih odrednica novih religijskih pokreta koji se mogu sažeti na sljedeći način:

1. Potpuna odanost svemoćnom vođi, za kojeg se vjeruje da je Mesija;
2. Obeshrabrivanje racionalnog mišljenja;
3. Varljive tehnike zapošljavanja;
4. Manipulacija osjećajem krivnje;
5. Slabljenje psihološke svijesti članova;
6. Izolacija od vanjskog svijeta;
7. Potpuna moć vođe koji odlučuje o svemu što članovi čine;
8. Posvećivanje cijele energije i svih financija sljedbi, a nerijetko u korist vođe;
9. Puno radno vrijeme članova sljedbe bez odgovarajuće plaće;
10. Poticanje stavova koji su protiv žena, djece ili čak obitelji;
11. Vjerovanje da je kraj svijeta blizu;
12. Etički sustav koji usvaja načelo da cilj opravdava sredstvo;
13. Tajnovitost i tajanstvenost;
14. Nasilje i potencijalno nasilje.

Kroz godine u kojima su se novi religijski pokreti stvarali i širili, svjedočimo tragičnim događajima do kojih su doveli. Jedan takav poznati slučaj je od 18. studenog 1978. godine kada je preko 900 članova sljedbe Hrama naroda (People's Temple) po zapovijedi svog osnivača i vođe počinilo kolektivno samoubojstvo ili bilo nasilno ubijeno. Drugi takav slučaj je iz listopada 1994. godine kada je pronađeno 48 žrtava, članova sljedbe Reda sunčeva hrama (Order of the Solar Temple) spaljeno u isto vrijeme u dvije različite vile u Švicarskoj i Kanadi (Nikić, 2003, 40). Zatim, godine 1997, tragično je stradalo 39 mladih ljudi, članova tzv. kompjutorske sljedbe Nebeska vrata (Heaven's Gate), vjerujući da će se na taj način ukrcati na svemirski brod koji će ih dovesti u više sfere svijesti (Nikić, 2003, 41). Mnogi se pitaju kako je moguće da netko pristane na ovakve stvari radi nekog samoprozvanog vođe sekte, no ono što široj populaciji možda nije toliko poznato jest da se takve sljedbe koriste metodom dobro znanom kao metoda ispiranja mozгова, odnosno psihološkom manipulacijom. Već spomenuto, ali važno za ponoviti jest to da su novi religijski pokreti veliki izazov današnjeg vremena u svim dijelovima svijeta. Rašireni su posvuda i predstavljaju izazov i društvu, ali i svim tradicionalnim crkvenim zajednicama, pa tako i Katoličkoj Crkvi – što ćemo pojasniti u sljedećem poglavlju.

Ove tragedije do kojih su dovele pojedine sljedbe, mogu biti spriječene ukoliko se na njih pravovremeno reagira. „Društvo bi trebalo razotkriti otvorene ili suptilne metode manipulacije koje se provode u nekim sljedbama. Iznad svega, trebala bi biti zaštićena djeca jer se njima može najviše manipulirati“ (Nikić, 2003, 50-51). Iz tog bi razloga strukturne državne vlasti, a ponajprije sudstvo i policija, naravno uz poštivanje vjerskih sloboda svakog pojedinca, trebale poznavati ideološki sadržaj i način života fundamentalističkih sljedbi. Time bi se moglo pravovremeno intervenirati, a samim time i spriječiti tragedije. A o važnosti govora o opasnostima koje donose pojedine sljedbe, govori i činjenica da se o toj problematici oglasio i europski parlament, a koji je 1979. izdao dokument pod naslovom „Izvještaj o kultovima u Europskoj uniji“, a među svojim zaključcima ističe: „Ako su metode kojima se služe kultovi nezakonite, dužnost je država da odgovore na to; ako pak metode nisu nezakonite, tada predstavljaju društveni i politički izazov na koji moraju odgovoriti crkve i religiozne zajednice, političke stranke, organizacije za zaštitu građana i oni koji pomažu obiteljima i mladima“ (Nikić, 2003, 51-52).

2. ODGOVOR CRKVE NA PROBLEM NOVIH RELIGIJSKIH POKRETA

Katolička Crkva, prema nekim istraživanjima, zbog novih religijskih pokreta dnevno gubi oko šest tisuća svojih vjernika u Južnoj Americi, stoga se postavlja pitanje: zašto toliki broj vjernika odlazi sljedbama i što katolici tamo pronalaze, a da nemaju u svojoj Crkvi (Nikić, 2003, 52)? Jedan od glavnih prigovora koji sljedbe često upućuju Crkvi jest taj da je, po njihovom mišljenju, Crkva izgubila svoj proročki duh, da čini previše kompromisa sa svijetom, da je postala privilegirana društvena, a ponekad i državna ustanova i da kao takva više ne može mijenjati svijet (Nikić, 2003, 52). U tom su smislu, vjerske sljedbe na neki način izazov za Crkvu kako bi se ona obnovila u toj svojoj proročkoj službi, ali i odvažnosti da optužuje nepravde gdje god se one nalazile (Nikić, 2003, 52-53). Da su novi religijski pokreti postali veliki izazov za Crkvu, s time se slaže i Bogdan (1997, 233).

2.1. Razlikovanje novih religijskih pokreta i Crkve

Prije no što uopće pokušamo odgonetnuti odgovor Crkve na nove religijske pokrete, valjalo bi istaknuti razliku između pojmova crkve i novih religijskih pokreta. Bartz (1984, 8) nudi objašnjenje razlika u kojem kaže kako je Crkva obilježena objektivnim i postojećim, dok novi religijski pokreti imaju svoju jezgru u osobnom doživljaju obraćenja i vlastite odluke. „Crkva svoje vjernike nosi, novi religijski pokreti su od svojih vjernika nošeni. Sakrament koji svećenik podjeljuje, u novim se religijskim pokretima ne proglašava i ne prihvaća kao posrednik spasa. U religijskim se pokretima sve postiže vlastitim naporima“ (Bartz, 1984, 8-9). Uz očite razlike, na konzistoriju 1991. godine je predstavljeno četiri tipa novih religijskih pokreta, a poslužit ćemo se Nikićevim (2003, 30) člankom kako bismo ih naveli. Novi religijski pokreti mogu biti sljedeći:

- Mogu biti kršćanski pokreti koji su utemeljeni na Svetom Pismu;
- Mogu biti novi religijski pokreti koji su nastali iz drugih religija kao što su hinduizam, budizam ili neke druge tradicionalne religije, a neki od tih pokreta na sinkretistički način usvajaju kršćanske elemente;
- Pokreti u kojima prevladavaju elementi poganstva, više od elemenata istinske religioznosti (ti pokreti pokazuju znakove kulture koja postaje duhovno lijena i umorna od razočaravajućeg racionalizma moderne tehnološke civilizacije;

- Gnostičke sljedbe (u svojim naturalističkim traženjima, čini se da nude ljudima mogućnost da se oslobode težine slobode i odgovornosti kako bi se uputili na put na kojem se ne traže moralne odluke, nego se nudi samo prosvjetljenje).

Nakon što smo prikazali razlike između Crkve i novih religijskih pokreta i nakon što smo otprilike prikazali kakvi novi religijski pokreti mogu biti, možemo pokušati odgonetnuti odgovor Crkve na nove religijske pokrete.

2.2. Odgovor Crkve

Kršćanske reakcije na prisutnost novih religijskih pokreta bile su vrlo sporadične, a ponekad i izuzetno glasne i intenzivne, međutim dogovor o ispravnom pastoralnom odgovoru na njihovo uspješno misijsko djelovanje ne postoji (Saliba, 2003, 210). Iako ne postoje konkretni odgovori, mogu se uočiti neke tri vrste općenitih prijedloga koji se daju kada su novi religijski pokreti u pitanju. Jedna od najčešćih reakcija na nove religije bilo je ignoriranje istih. Novi religijski pokreti postali su izazov za Crkvu, a zadaća Crkve bila je riješiti pitanja koja su joj postavili novi religijski pokreti, a samim time i pomoći roditeljima čija su se djeca pridružila nekoj sljedbi. Međutim, Crkva je bila izuzetno spora u rješavanju tih pitanja, što je dovelo do nepoznavanja novih religijskih pokreta, a posljedično nije mogla ni pomoći roditeljima (Saliba, 2003, 210-211). Druga grupa odgovora jest taj da Crkva smatra kako se uopće ne treba bojati da bi se u zapadnoj kulturi mogla dogoditi velika religijska promjena i da ideje koje novi religijski pokreti propagiraju, ne mogu utjecati na Katoličku Crkvu (Saliba, 2003, 212). No, bez obzira na to, jasno je da Crkva treba imati pozitivniji pristup prema vjerskim sljedbama, a cjelokupno kršćanstvo bi trebalo razjasniti vlastito stajalište i braniti ga od vanjskog uplitanja, što bi potencijalno dovelo do utopijskog dijaloga između sljedbi i Crkve (Saliba, 2003, 212), o čemu ćemo raspravljati u kasnijim poglavljima.

Daleko najpopularniji odgovor Crkve na uspon suvremenih religijskih pokreta jest apologetski pristup. „Apologetika se bavi iznesenim dokazima u korist kršćanske vjere i s njezinom obranom od napada drugih religija“ (Saliba, 2003, 213). Apologetika može imati dva različita oblika: prvu označujemo kao pozitivnom i njome se pojašnjavaju načela kršćanstva, a drugi oblik je onaj negativni kojime se napadaju druge religije i ukazuje se na njihove slabosti i nedosljednosti (Saliba, 2003, 213). I pozitivna i negativna apologetika korištene su u svrhu odgovora na nove

religijske pokrete, iz razloga što novi religijski pokreti nerijetko promiču uvjerenja i običaje koji ne samo da se razlikuju, već su i proturječni s osnovnim kršćanskim načelima, a mnoge sljedbe su upravo izjavile kako su njihovi pogledi u skladu s kršćanstvom (Saliba, 2003, 213). To je navelo mnoge katolike da postanu svjesni nužnosti i hitnosti da se razjasne glavne kršćanske doktrine i pokažu kako se razlikuju od uvjerenja koja zastupaju novi religijski pokreti (Saliba, 2003, 213).

Vatikansko izvješće iz 1986. potaknulo je zabrinutost biskupskih konferencija glede novih religijskih pokreta iz tri razloga (Arweck, 2006, 294). Prvi razlog je taj što se Tajništvo za nekršćane (sada Papinsko vijeće za međureligijski dijalog), koje je osnovao Vatikan 1964., bavilo načinom na koji bi se Crkva trebala odnositi prema vjericima drugih vjera, međutim ono govori o drugim svjetskim religijama, ali ne i o novim religijskim pokretima koji su u to vrijeme već postajali izvor zabrinutosti (Arweck, 2006, 294). Drugi razlog su doktrinarne nepredviđenosti koje su odigrale važnu ulogu u smislu da Katolička Crkva sebe vidi kao istinskog apostola i nije mogla priznati istinu u drugim religijama niti ih uzeti u obzir (Arweck, 2006, 295). Bio je potreban Drugi vatikanski sabor da bi došlo do procesa slabljenja prethodne tvrdnje, da Crkva prizna kako i u drugim religijama i vjerskim sljedbama postoji istina, i u isto vrijeme je rezultiralo time da je Crkva počela poštivati druge religije i vjerske sljedbe. Treći razlog je taj što je Crkva uočila brze društvene promjene i razvoj u suvremenom svijetu, a to ju je prisililo da uzme u obzir postojanje drugih religija i izvan ustaljenih ekumenskih vjerovanja, što možemo povezati s prethodnim razlogom.

No, bez obzira na to koji odgovor Katolička Crkva nudi za nove religijske pokrete, važno je i shvatiti zašto ih smatra i ozbiljnom prijetnjom. Crkva se suočava sa snažnim prodorom novih religijskih pokreta i vjerskih sljedbi, koji u nekim krajevima predstavljaju ozbiljnu zapreku za uspješnu evangelizaciju (Bogdan, 1997, 234). Tako za primjer možemo dati Latinsku Ameriku u kojoj je 1997. godine u prosjeku 600 000 ljudi napustilo Crkvu i pridružilo se jednoj od vjerskih sljedbi (Bogdan, 1997, 235). Međutim, nekih konkretnih smjernica vezanih uz Crkvu koja bi trebala ponuditi odgovor, nema. Iako se novi religijski pokreti doživljavaju kao prijetnja, oni su prvenstveno pastoralni izazov (Arweck, 2006, 300).

2.3. Što o širenju novih religijskih pokreta kažu biskupske konferencije

S obzirom na to da smo razloge nastanka i brzog širenja novih religijskih pokreta već naveli, a u prošlim smo poglavljima spomenuli biskupske konferencije, sada možemo istaknuti i što upravo te biskupske konferencije smatraju da je razlog vrlo uspješnog širenja novih religijskih pokreta i vjerskih sljedbi. „Na pitanje o razlozima širenja vjerskih pokreta i sljedbi u svijetu, što ga je postavilo Papinsko vijeće, stiglo je 75 odgovora nacionalnih biskupskih konferencija“ (Nikić, 2003, 33), pojašnjava svaki od tih razloga i opisuje ih na sljedeći način:

1. Traganje za pripadnošću (osjećaj za zajednicu): Mnoge su tradicionalne društvene zajednice ugrožene ili uništene, mnogi se osjećaju kao bez korijena i sami. Odatle upravo potreba za pripadnošću, a sljedbe nude ljudsku toplinu, pažnju i podršku u svojim zajednicama u kojima osoba osjeća zaštitu i sigurnost;
2. Traganje za odgovorima: Život koji živimo pun je problema, zagonetki i zamršenih situacija koje vane za pravim odgovorima, a sljedbe su te koje nude jednostavne i gotove odgovore na sva teška i zamršena pitanja i situacije;
3. Traganje za cjelovitošću: Mnogi se osjećaju povrijeđenima i isključenima od roditelja, prijatelja, profesora ili Crkve. Osjećaju da ne žive u skladu sa samima sobom, s drugima i sa svojom okolinom. Žele cjelokupno ozdravljenje duše i tijela, a sljedbe su te koje nude religiozno iskustvo koje nudi ne samo intelektualne, nego i afektivne potrebe ugrožene osobe. Nude fizičko i duhovno ozdravljenje i pomoć u problemima s alkoholom i drogom u čemu okolina često odbija pomoći;
4. Traganje za kulturnim identitetom još je jedan od razloga širenja novih religijskih pokreta. U mnogim zemljama Trećeg svijeta društvo se nalazi u stanju duboke razdvojenosti od tradicionalnih kulturnih, društvenih i religioznih vrednota, koje su potrebne posebno mladima za formiranje identiteta. A sljedbe nude široko mjesto u tradicionalnoj religijsko-kulturnoj baštini, spontanosti i sudjelovanju;
5. Potreba za priznanjem osobitosti: Ljudi ne žele biti anonimna masa, broj ili član bez lica u gomili. Oni se žele osjetiti važnima i prihvaćenima te da im se prilazi osobno i s poštovanjem, a u velikim je župama to jako teško ostvariti, stoga im sljedbe ponude brigu za pojedince, jednaku priliku za služenje i upravljanje, mogućnost da razviju vlastite potencijale i osjećaj pripadnosti jednoj elitnoj grupi;

6. Traganje za transcendencijom: čovjek neizmerno nadilazi čovjeka. Zato tražeći istinu, traži i ono što je skriveno, mistično, sve ono čime bi mogao osmisliti i promijeniti vlastitu egzistenciju. Drugim riječima, čovjek traga za transcendencijom i pokazuje smisao za tajnom. Tajnovito, pokazuje interes za mesijanizam i profetizam, a sljedbe nude spasenje, dok kršćanske sljedbe nude biblijski odgoj, obećavaju olako primanje Duha svetoga i duhovno ispunjenje;
7. U mnogim obiteljima nedostaje istinska roditeljska potpora i strpljivo vodstvo, a u većim tradicionalnim religioznim zajednicama zanemareno je osobno zalaganje odgovornih crkvi za strpljivi odgoj i vodstvo u duhovnom životu, stoga je potreba za duhovnim vodstvom iduće zbog čega pojedinci podilaze novim religijskim pokretima. Sljedbe nude vodstvo i savjete vođe, a osoba učitelja, vođe ili gura ima važnu ulogu u povezivanju učenika. U nekim slučajevima se radi o svojevrsnoj histeričnoj odanosti utjecajnom duhovnom vođi, koji se naziva: mesija, prorok, guru, vođa;
8. Potreba za vizijom, za novim svijetom: Živimo u svijetu koji je s pravom zabrinut za svoju budućnost. U takvoj situaciji mnogi se osjećaju nemirnima ili čak očajnima, bez pomoći i snage. Ne vjeruju više tradicionalnim religijama i traže nove znakove nade za izlazom iz svoje nemoći, a onda sljedbe ponude 'novu viziju' sebe samog, čovječanstva, povijesti, svemira. Obećavaju novi svijet, novo doba (New age);
9. Potreba za sudjelovanjem i angažmanom je nešto što svi žele, a posebno mladi i žele sudjelovati u donošenju odluka kojima se stvara novi svijet, a sljedbe im nude konkretno poslanje za bolji svijet, zahtjev za potpunim predanjem.

Ovih devet navedenih razloga svrstavamo u tzv. svjesne razloge odlaska u neku sljedbu. Pojedinaac je svjestan tih problema i ciljano traži mjesto gdje će dobiti odgovore ili rješenja nekih problema. Međutim, kako stvar ne bi bila toliko jednostavna, kod pojedinca se može javiti i nesvjesna motivacija za ulazak u neku sljedbu. Dobar primjer za to su „mladi koji su u sukobu sa svojim roditeljima i potom uđu u neku sljedbu potaknuti tom nesvjesnom motivacijom želeći se osvetiti svojim roditeljima što ih nisu voljeli ili nisu imali vremena za njih (Nikić, 2003, 36). Ta nesvjesna motivacija dinamički je veoma jaka i vrlo često izmiče svjesnoj kontroli. Osobe koje su doživjele osamljenost u svojoj obitelji, tražit će u sljedbi mogućnost bratskog života i istinsku obiteljsku atmosferu. Na primjer, pojedinci koji su psihički labilni i nesigurni u sebe, često se dobro osjećaju u strogo strukturiranim zajednicama kao što je npr. sljedba Jehovinih svjedoka (Nikić, 2003, 26).

Poznavanje sljedbi jedan je od preduvjeta da bi se izbjeglo pogrešno reagiranje, međutim Čorić (1998, 178) ističe kako je sustavnih istraživanja o sljedbama u katolicizmu premalo, te da mi još ni ne znamo koje su sve sljedbe kod nas prisutne i u kojoj mjeri. Ovo ističemo ovdje iz razloga što Čorić (1998, 178) navodi da bi bilo dobro kada bi svaka biskupija mogla osnovati centar koji bi proučavao i pratio djelovanje sljedbi ili barem pri bogoslovnim učilištima otvoriti odgovarajuće studijske centre ili katedre, što bi uvelike olakšalo poznavanju sljedbi, edukaciji o njima, i proučavanju njihova širenja. „Da bi rad takvih centara bio što plodniji, potrebno bi bilo da se oni međusobno povežu, izmjenjujući sve relevantne podatke, kako bi se mogli stvarati zajednički programi s kojima bi se, posredstvom sredstava društvenog priopćavanja, izlazilo u javnost“ (Čorić, 1998, 178), to bi uvelike pomoglo u informiranju javnosti, ali bi i pomoglo onome tko se nađe u kušnji da napusti svoju vjeru pred privlačnim izazovom neke sljedbe, ali i kako pomoći onima koji se vraćaju u kršćansku zajednicu. Kako bi se to sve postiglo, poželjna je suradnja sa svim institucijama, od škole, dječjih vrtića i drugih izvancrkvenih ustanova (Čorić, 1998, 179).

2.4. Biblija i novi religijski pokreti

U cjelokupnoj europskoj kulturi, Biblija je sve do dana današnjeg ostavila neizbrisiv pečat, „...zato ne čudi činjenica da su mnogi religiozni pokreti, u prvom redu oni koji su proizašli iz kršćanskog miljea, kao i oni koji nemaju svoje korijene u kršćanskoj ili europskoj kulturnoj baštini, jednostavno prisiljeni zauzeti određeni stav prema Bibliji“ (Šporčić, 1997, 70). Problem nastaje u onom trenutku kada od strane novih religijskih pokreta kršćanskih denominacija dolazi takav pristup Bibliji koji možemo opisati kao površan i to dovodi do velike zbrke. Jedan od razloga zašto do toga dolazi jest zato što je Biblija nastajala u pisanom obliku tijekom više od jednog tisućljeća u mentalitetu koji je potpuno različit od suvremene misli, zato nam je ponekad teško razumjeti kontekst, što dovodi do toga da ju svatko može tumačiti drugačije. Pravi problem nastupa onda kada se biblijski tekstovi pokušavaju tumačiti i primjenjivati u prostoru i vremenu koji su potpuno različiti od onog izvornog i upravo u neslaganju u tumačenju pojedinih biblijskih odlomaka, odnosno u njihovu prericanju na suvremeni način mišljenja, dolazilo je do nastanka različitih kršćanskih zajednica (Šporčić, 1997 71).

Neki od primjera neslaganja su Luther i Calvin. Luther nije bio zadovoljan pojednostavljenom nekritičkom srednjovjekovnom pobožnošću i liturgijom Crkve i on se zalagao za doslovni smisao

biblijskog teksta, a ne da se Bibliju stavlja u drugi plan kako je to, prema njegovom mišljenju, slučaj u Crkvi (Šporčić, 1997, 72). U sličnom je smjeru razmišljao i Calvin koji je smatrao da se Sv. Pismu treba pristupiti 'stvarno' i 'prirodno'. Smatrao je da je Biblija autoritet i na određen je način odvoja od vjerničke zajednice, od Crkve, a svoj stav potkrepljuje uvjerenjem da se Riječ i Duh ne smiju razdvajati, Duh se prosvjetljuje kroz Riječ biblijskog teksta (Šporčić, 1997, 72). Međutim, pozivajući se na Bibliju kao isključivi autoritet, upravo predaju smatraju krivcem za iskvarivanje izvorne čistoće Božje riječi, dok Katolička crkva naglašava autoritet Crkve u tumačenju Biblije i važnost koju ima predaja za autentično tumačenje svetopisamskih tekstova (Šporčić, 1997, 72).

Sljedeći primjer su Jehovini svjedoci koji, koliko god tvrdili da na svojim susretima studiraju Bibliju, svatko tko imalo pozna Bibliju i kršćanstvo primijetiti će, čitajući publikacije ove sljedbe, da one, kako s kršćanstvom tako i s Biblijom, imaju jako malo zajedničkog (Šporčić, 1997, 74). Ova sljedba zapravo inzistira na samo nekoliko argumenata i citiraju samo ograničeni broj redaka, iako, da bi dokazala svoje tvrdnje, spremna je citirati sva biblijska mjesta koja im idu u prilog, a posebnu važnost pridaju knjigama proroka Danijela i Knjizi Otkrivenja (Šporčić, 1997, 75). Biblijsku poruku svode isključivo na apokaliptiku, a uz to ide i stalno izračunavanje Kristova ponovnog dolaska, a ujedno i spasenje članova njihove zajednice, što smo u prijašnjim poglavljima već spomenuli. Smatraju da je istina, pa samim time i objava, progresivne naravi i da je isključivo njima dano da mogu shvatiti što je u Bibliji, a odbijaju bilo kakvu znanstvenu, kulturnu ili bilo koju drugu ideju koja se ne slaže s njihovim načinom tumačenja Biblije, ali su i strogo protiv svakog znanstvenog pristupa biblijskom tekstu (Šporčić, 1997, 75-76). Članovi Jehovinih svjedoka navodno na temelju Biblije negiraju sve kršćanske istine: Presveto Trojstvo, Kristovu božansku narav i cijelu kristologiju, božansku osobu Duha svetoga, pitanje čovjekove besmrtnosti, vječni život itd. (Šporčić, 1997, 77). Osim ovih navedenih, postoje i druge religiozne grupacije koje se prema Bibliji odnose slično, ali ima i onih koje sebe smatraju kršćanskim zajednicama, iako uz Bibliju imaju i druge tekstove za koje ne taje da imaju istu vrijednost kao i Biblija, ali je cilj ovog poglavlja pokazati da, iako su to kršćanske denominacije, mogu se itekako razlikovati, posebno u naučavanju Svetog Pisma. Sukladno tome, postoje sljedbe koje zahtijevaju ispovijedanje vjere u proročko nadahnuće svojih osnivača te da i njih drže objaviteljima Božjim (Šporčić, 1997, 78). To su na primjer mormoni koji jasno u svome vjerovanju ističu: „Mi vjerujemo u Bibliju kao Božju riječ ako je ispravno prevedena; mi vjerujemo i u Knjigu Mormon kao Božju

riječ“ (Šporčić, 1997, 79), dakle po njihovom vjerovanju sama Biblija nije dovoljna da bi se došlo do Božje objave i spoznanja volje Božje. Uz Bibliju, smatraju, potreban je i prorok, osoba koja je u direktnom odnosu s Bogom (Šporčić, 1997, 79). Ukratko možemo reći da svi oni uglavnom ističu, uglavnom praksom, da starozavjetne i novozavjetne spise ne drže dovršenom objavom, dakle, na ovaj ili na onaj način, potrebna su dodatna pojašnjenja, upute, spisi, objave koje nadopunjuju ono što u Bibliji manjka (Šporčić, 1997, 80).

S druge pak strane, na zasjedanju Katoličke biblijske federacije 1997. godine, upozoreno je na opasnost od fundamentalističkog pristupa Sv. Pismu kojega imaju različite sljedbe kršćanskog i sinkretističkog korijena, a sada ćemo vidjeti i o čemu se radi. Fundamentalistički pristup Bibliji znači doslovno tumačenje Sv. Pisma, upravo onako kako je ono napisano. Sadržajno su fundamentalisti orijentirani prema apokaliptici, a biblijski je tekst apsolutno nepogrešiv u svakom smislu (Šporčić, 1997, 82). Idu toliko daleko da računaju koliko je pari životinja stalo na Noinu korablju, je li voda prekrila i najviše vrhove Himalaja, gdje se nalazi Noina korablja, i sl. A što se tiče pokreta koji su s Istoka uvezeni u naše prostore, za njih pak Biblija ne predstavlja nikakav autoritet, ali je ipak u svojim misionarskim djelatnostima ne mogu u potpunosti isključiti zbog članova koji im se priključuju, a koji najčešće potječu iz krugova gdje je Biblija autoritet (Šporčić, 1997, 87). Moona crkva ujedinjenja je takav primjer sljedbe kojem Biblija služi samo kao izvor za religioznu terminologiju, ali je zapravo Moon svoja učenja izložio u knjizi Božanska načela. Ovo je samo jedan od primjera kako ne bismo sada zalazili u sljedbe i pokrete koje nismo obrađivali, no još se pojedini odnose prema Bibliji na način poput Moona. Ova promišljanja o odnosu novih religijskih pokreta i Biblije ne možemo zaključiti bez da spomenemo najjači novi religijski pokret, New Age. Čak i taj pokret koristi Bibliju kako bi protumačio i potkrijepio svoje stavove. Primjer tome jest glavna ideja New agea koju smo već spomenuli, a to je da se prelaskom u 3. tisućljeće prelazi iz astrološke ere ribe u eru vodenjaka, a ta se ideja pronalazi u Knjizi Izlaska kada Sunce prelazi iz znaka bika u znak ovna (Šporčić, 1997, 89). Također, autor spomenute ere vodenjaka smatra da će 2160. godine doći Krist-Vodenjak, kao što je prije 2000 godina došao Krist-Riba, „U ovome je izvor vjerovanja da će se drugi Kristov dolazak ostvariti u eri vodenjaka...“ (Šporčić, 1997, 90). Dakle, čak i između New agea i Biblije možemo pronaći sličnosti. Sljedeći primjer toga je da primjerice u Americi susrećemo cijeli jedan pokret unutar New agea koji se nazvao 'Ja jesam', a tu je riječ o biblijskom motivu iz Izl 3,14, pa i iz cijelog Ivanova evanđelja (Šporčić, 1997, 91-92). Još jedna takva skupina je ona koja je sebi dodijelila naziv 'The New-Age Church of the

Christ'. No, unatoč svemu, Bibliji se u sklopu ovog pokreta prilazi na potpuno drugačiji način od onog s kojim joj se prilazi iz judeo-kršćanske perspektive, za njih Bog nije Osoba, nego je sveobuhvatna Energija koja oživljava i vodi svijet, a Isus nije Sin Božji Spasitelj, nego jedno od mnogih utjelovljenja kozmičkog Krista (Šporčić, 1997, 91). Iz ovog svega možemo reći da, kada govorimo i New ageu, možemo reći da govorimo o religiji mesijanskog tipa.

Na kraju moramo biti svjesni da je Biblija prepoznatljiva kao religiozni tekst i kao takva je dostupna svima, stoga dok god bude ljudi, bit će i sljedbi: kako kršćanskog, tako i sinkretističkog svjetonazora, koje će Bibliji pristupati na najrazličitije načine (Šporčić, 1997, 92). „Ta različitost ne treba uvijek biti nešto loše i kao takva ne bi trebala djelovati alarmantno, ukoliko se radi o različitim, ali dobrim vjerskim i ideološkim pozicijama“ (Šporčić, 1997, 92). Međutim, postavlja se veliko i važno pitanje, a to su optužbe kako katolici ne poznaju Bibliju i učenje Drugog vatikanskog sabora koji priznaje mogućnost istine i u nekršćanskim religijama. No, na te teškoće koje proizlaze upravo iz novih religijskih pokreta, ne treba gledati kao na nešto što će nas sputavati u vjeri, nego baš suprotno, kao poticaj da bolje i pomnije proučavamo Sveto pismo i zlorabljenje Biblije bi nam trebao biti izazov da se dođe do prave istine.

3. OPĆENITO O NOVIM RELIGIJSKIM POKRETIMA

3.1. Nova religioznost u Hrvatskoj

Područje proučavanja religioznosti u Hrvatskoj vrlo je slabo istraženo, ali isto tako ono spada u područje sociologije religije. Međutim, s obzirom na problematiku o kojoj raspravljamo i da novi religijski pokreti nisu uvijek 'dobrodošli', važno je za kratko spomenuti i kakav oni utjecaj imaju na postojanost kršćanske vjere i Katoličke crkve u Hrvatskoj. Iako vrlo slabo istraženo, nastojat ćemo što bliže pojasniti što se događa s religijom u Hrvatskoj. Za taj prikaz koristit ćemo članke Marinović-Bobinac (1995) i Artić (2008) i na njima napraviti analizu.

„Hrvatska religijska pozornica vrlo je šarolika i raznolika: pršti od različitih duhovnih traženja i težnji za zadovoljenjem potrebe za svetim“ (Marinović-Bobinac, 1995, 853). Što se tiče same religije, Marinović-Bobinac (1995, 854) smatra kako je religija mnogostruko složena i neuhvatljiva stvarnost svijeta u kojem živimo, i upravo iz tog razloga ona (religija) izmiče svim pokušajima definiranja kojima je cilj odrediti je bez ostatka. Što se tiče drugog članka, onog od Artića, on je skupio nekoliko istraživanja koja će nam pomoći razjasniti dva pristupa fenomenu religioznosti u Hrvatskoj. U prvom je dijelu analizirao osobito razumijevanje sakralnog, a u drugom je dijelu bio fokusiran na neke koncepcije o fenomenu religioznosti u Hrvatskoj. Zatim je uslijedilo preispitivanje pojedinih teza o religioznosti, ali se osvrnuo i na specifične oblike religioznosti na našim prostorima.

Tri su temeljne razine koje predstavljaju organsku cjelinu kada je u pitanju struktura religioznog identiteta, navodi Artić (2008, 87-88), te nastavlja s pojašnjenjem: *Prva se* ogleda u činjenici kojom se ističe da je Katolička crkva u Hrvatskoj postavila temelje na kojima se gradio i oblikovao nacionalni identitet. Upravo je ona svojim autoritetom posredovala i u društvenu svijest usadila kršćanske vrednote koje su tijekom povijesnog razdoblja bile selektivno klasificirane te su postale sastavni dio nacionalnog identiteta. Iz tog možemo zaključiti da su se nacionalni i religiozni identitet razvijali u simbiozi. *Druga se* razina odnosi na čuvanje stečenih identiteta i na njihovo posredovanje povijesnim sjećanjem u zadanom povijesnom vremenu, ističe Artić (2008, 88). Time je Katolička crkva u Hrvatskoj, nastavlja Artić (2008, 88), čuvarica i njegovateljica identiteta, kako nacionalnog tako i religioznog. *A treća se* razina već nameće kao srž dviju prethodnih, a riječ je o izgrađenoj i pažljivo odnjegovanoj tradicionalnoj religioznosti koja svoju energiju crpi iz povijesnog izvorišta pamćenjem i sjećanjem (Artić, 2008, 88). Te tri pretpostavke, kao tri razine

kompaktne cjeline, stapaju se i prožimaju međusobno strukturirajući osnovne značajke religije i religioznosti u Hrvatskoj, čime dolazimo do zaključka da je religija u Hrvatskoj čuvarica religioznog i nacionalnog identiteta (Artić, 2008, 88).

Iz svega navedenog, možemo zaključiti da Katolička crkva ima izniman utjecaj na Hrvatsku. Međutim, koliko god da je Crkva temeljna odrednica hrvatskog društva i glavna nit vodilja, val novih religijskih pokreta koji je zahvatio cijeli svijet, nije zaobišao ni Hrvatsku. Ono što nam statistike mogu reći jest da su u Hrvatskoj nakon demokratskih promjena vidljiva dva pomaka na religioznoj sceni, od čega je prvi taj da je ponovno sve veći broj odraslih ljudi koji se približio Crkvi, a koji su prošli kroz katekumenat i primili sakramente inicijacije, a drugi je dakako širenje novih religijskih pokreta. Iako trenutačno nema mnogo statističkih podataka, čini se kako je ipak jača tendencija povratka i ulaska u Crkvu, nego pristupanje novim religijskim pokretima. Po tome se stanje kod nas uvelike razlikuje od stanja u zapadnim zemljama gdje je porast nove religioznosti praćen izlascima iz Crkve (<https://franjevci-st.com/fra-ivica-juric-crkva-pred-izazovom-novih-religioznih-pokreta/3632>, 2.8.2023). S obzirom na to da ipak brojimo porast novih religijskih pokreta, Nikić (1997, 272) ističe da je u to vrijeme, 90-ih godina, Služba državne sigurnosti zabilježila djelatnost 34 registriranih malih vjerskih zajednica, sljedbi ili novih religijskih pokreta:

- 1) Kršćanska baptistička crkva;
- 2) Kršćanska adventistička crkva;
- 3) Evangelistička crkva;
- 4) Kristova pentekostalna crkva;
- 5) Bela gnostička crkva;
- 6) Crkva Isusa Krista svetaca posljednjih dana (Mormoni);
- 7) Kristova crkva;
- 8) Hrvatska katolička crkva;
- 9) Kršćanska zajednica Jehovinih svjedoka;
- 10) Novoapostolska crkva;
- 11) Ezoterijanski univerzitet;
- 12) Kristova crkva betanija;
- 13) Kristova duhovna crkva nogopranih;
- 14) Udruženje evanđeoskih vjerskih zajednica u SRH;
- 15) Kršćanska reformatorska crkva (Kalvini);
- 16) Kristova crkva braće;
- 17) Isus Krist božja crkva svetih;
- 18) Unije reformnog pokreta adventista sedmog dana;
- 19) Kristova duhovna crkva malokrštenih;
- 20) Reformni pokret adventista sedmog dana;
- 21) Slobodna katolička crkva;
- 22) Jevrejska vjerska općina;
- 23) Internacionalna misionarska zajednica 'Navigator's';
- 24) Eckankar;
- 25) Pokret Hare Krišna;
- 26) Udruženje građana 'Univerzalni život';
- 27) Teozofsko društvo;
- 28) Antropozofsko društvo;
- 29) 'Parem Pankaj' (sanskrit. 'Lotos ljubavi');
- 30) Ananda Marga ('Put blaženstva');
- 31) Raxa-Yoga ('Put božanske svjetlosti');
- 32) Pokret transcedentalne meditacije;
- 33) Lectorium Rosicrucianum;
- 34) Dark-pokret.

Međutim, to je razdoblje 90-ih godina prošlog stoljeća što treba imati na umu jer današnje doba donosi još više izazova koji pojedince mogu potaknuti na uključivanje i stvaranje novih religijskih pokreta, što dovodi do toga da je njihov broj danas možda i mnogo veći.

3.2. Mladi između Crkve i novih religijskih pokreta

Kao što smo već naveli, zadnjih desetljeća su se pojavile razne vjerske prakse ili pak pseudo-religiozne sljedbe i mnogobrojni religijski pokreti istočne i zapadne provenijencije, što nije mimoišlo ni Hrvatsku, dapače dobrano ju je zahvatilo (Nikić, 1998, 113). S obzirom na to da ta pojava, taj univerzalni fenomen, budi veliku zabrinutost unutar Crkve, od velike je važnosti kršćanski odgoj naše mladeži, ističe Nikić (1998, 113). Možemo još jednom ukratko proći kroz bitne stavke, zašto novi religijski pokreti stvaraju toliku zabrinutost unutar katoličkih redova. Naime, novi se religijski pokreti predstavljaju kao alternativa kršćanskom naviještanju spasenja po Kristu, odnosno nekršćanske sljedbe koje dolaze s Istoka kao i antropozofsko-teozofska udruženja iz ambijenta New agea propovijedaju kako čovjeku ne treba spasenje po Kristu, nego prosvjetljenje koje mu može dati guru, učitelj ili svemoćni vođa (Nikić, 1998, 113). „Poplava novih religijskih pokreta je izazov, a ponekad i stvarna opasnost također i za društvo, bez obzira radi li se o vjernicima ili nevjernicima“ (Nikić, 1998, 114). Već smo prije spomenuli kakvim se tehnikama promidžbe koriste sljedbe, a mladi su daleko najpodložniji tim manipulacijama i mnogo su ranjiviji od odraslih ljudi. Zašto je tome tako, za početak bismo trebali pojasniti psihologiju mladih, što kasnije možemo usporediti s motivima ulaska pojedinaca u neku sljedbu.

Naime, mladenaštvo predstavlja individualni izlazak iz djetinjstva prema zrelosti, a taj je put razdoblje najštetnijih sudara i otuđivanja djece od roditelja i od Crkve, koji čak ponekad rezultiraju i pravim tragedijama mlade osobe (Nikić, 1998, 114). Osnovni problemi adolescenta su borba za samostalnost i neovisnost, želja da što prije postane slobodan i u tim se trenucima najžešće napadaju autoriteti: obitelj, škola, Crkva, društvo općenito, ističe Nikić (1998, 114). No, sloboda je po svojoj naravi izuzetno zahtjevna i traži od svakog pojedinca veliku odgovornost, a to je za mlade obično preveliki teret kojeg se počinju bojati i bježe od njega, a tu onda nastupaju sljedbe kao jedna od mogućnosti u koju mladi mogu pobjeći na putu traženja vlastitog identiteta (Nikić, 1998, 114-115). „Najranjivija i najpogođenija skupina koja ulazi u sljedbe jesu mladi koji su bez

posla, neaktivni u životu župe, koji dolaze iz nesređene obiteljske sredine ili pripadaju etničkim manjinama, te ako žive u mjestima koja su udaljena od utjecaja Crkve“ (Nikić, 1998, 115).

Kako bismo još jasnije objasnili tko su (mladi) članovi novih religijskih pokreta, jednostavno ćemo ih podijeliti u nekoliko skupina koristeći se Nikićevim (1998, 115) člankom:

1. Tu spadaju dominirajuće osobe koje su vrlo slabo povezane s Crkvom ili joj se jako protive svojim antiklerikalnim stavovima, sklone egzotičnim i okultnim učenjima i oni se uglavnom odlučuju za pokrete budističkog obilježja;
2. Studenti srednje i više klase s prosječnom kulturom, koji su otvoreni za nova duhovna iskustva su također dobar primjer mladih koji bi se prepustili nekoj sljedbi. Oni se uglavnom opredjeljuju za Moonovu crkvu, Scijentologiju, Sai Babu, Hare Krišnu, Obitelj ljubavi i Ananda Margu;
3. Ono što je i u današnje vrijeme aktualno, u doba emigracije, a to su novi siromasi, suvremeni radnici iz nižih slojeva, vlasnici manjih trgovina i emigranti s juga na sjever gdje se još nisu uklopili i njima najzanimljiviji budu Jehovini svjedoci, Nova apostolska crkva, mormoni, pentekostalni pokreti, te okultizam i spiritizam.

Već smo prije spomenuli da se radi još jedna podjela, a to je po pitanju psihičke konstitucije, psihički 'normalne' i osobe s manjim ili većim psihičkim opterećenjem koje u sljedbama traže svoju sigurnost i liječenje depresivnih stanja. Ovo ponavljamo zato što neki psiholozi tvrde da, kada se radi o psihološkim strukturama ličnosti, koje se zanimaju za sljedbe, možemo reći da svaka struktura na svoj način doživljava Boga i kao takva je sklona određenoj vjerskoj zajednici (Nikić, 1998, 115), a bio to točan podatak ili ne, zanimljivo je pitanje za daljnje istraživanje i eventualnu digresiju. Tako na primjer prinudni neurotičari su skloni strogim protestantskim kršćanskim sljedbama (Jehovini svjedoci ili adventisti), narcističko-shizoidni tip vjernika radije bira grupu koja njeguje neku od istočnjačkih formi filozofije i religije, kojima u osnovi leži svijet kao privid, što sasvim odgovara prividnom življenju ovakvih ljudi, nikad dovoljno inkarniranih u ovu zemlju i njenu realnost, depresivni ljudi prema religiji osjećaju krivnju zbog slabe vjere, mlake ljubavi i skoro nikakve nade, stoga se depresivni čovjek često okreće budizmu, čija mu filozofija pesimizma više odgovara, dok su histerične strukture ličnosti sklone onim sljedbama u kojima ima mnogo ezoterije, antropozofije, magije i sotonističkih elemenata (Nikić, 1998, 115-116). Prethodno je tvrdio jedan psiholog, a sljedeće tvrdi drugi: za svaku osobnost postoji određena vjerska sljedba,

što se slaže s prethodnim – Moonovci tako predstavljaju sljedbu koja lako pobuđuje osjećaj krivnje i kao takva prikladna je onome koji ima potrebu za autoritativnom osobom koja je svuda prisutna i koja se ponaša kao otac koji sve određuje, pa i djevojku koju treba oženiti (Nikić, 1998, 116). Naravno, postoje i zdrave osobe koje jednostavno biraju ulazak u sljedbu iz svojih osobnih motiva, naglašava Nikić (1998, 116). Dakako, moramo biti svjesni vremena u kojem je pisan ovaj članak i da je psihologija od tada uznapredovala i vrlo je moguće da se ne bi slagala s ovom podjelom, no kao što smo već istaknuli, zanimljiv je povod za digresiju.

Već smo istaknuli da su novi religijski pokreti znakovi vremena, a u tom je smislu i izvanredna Sinoda biskupa 1985. upozorila da znakovi vremena moraju biti stalno analizirani, a priznaje se i činjenica da neke osobe traže zadovoljenje svojih potreba za svetim preko sljedbi (Nikić, 1998, 120). U tom bi smislu, ističe Nikić (1998, 120), Crkva trebala više paziti na to da ljude vodi k Bogu u Kristu, a ne toliko da čuva svoje strukture. Budući da je Crkva zajedništvo, ona bi trebala učiniti vidljivim i opipljivim sudjelovanje i suodgovornost vjernika na svim razinama (Nikić, 1998, 120). Međutim, većina onih koji pristupe nekoj sljedbi, u većoj ili manjoj mjeri rade to jer se osjećaju izgubljenima, a u Crkvi su izgubili taj osjećaj za zajednicu, i zato Nikić (1998, 120) predlaže sljedeće:

- 1.) Tradicionalne bi župske zajednice trebale više pažnje, razumijevanja i ljubavi posvetiti onima koji su na rubu siromaštva i mladima koji dolaze iz rastavljenih obitelji, a u okviru župe bi bilo poželjno osnivati manje bazične crkvene zajednice s puno razumijevanja za osobno prihvaćanje svakog pojedinca. Te bi zajednice molile, karitativno djelovale, evangelizirale i svjedočile svoju vjeru kao pravi misionari;
- 2.) U tom je smislu važna evangelizacija, kateheza, odgoj i neprestano oblikovanje vjere na biblijskom, teološkom i ekumenskom planu kako bi Crkva odgovorila potrebama vremena, a središnje mjesto treba zauzimati Sveto pismo. Također, treba više i bolje upotrebljavati sredstva društvenog priopćavanja;
- 3.) Također je od velike važnosti ljudima naglašavati istinu kako ih Bog osobno ljubi, kako su oni kao pojedinci jedinstveni u Božjim očima, kako imaju svoju vlastitu povijest koja ide od rođenja do uskrsnuća prelazeći kroz smrt, posebna pažnja mora biti posvećena dimenziji iskustva i osobnom otkrivanju Krista po molitvi i angažiranom životu;

- 4.) Evanđelje je nužno prikazivati kao snagu koja djeluje i pomaže čovjeku u njegovom svakodnevnom životu jer ono naviješta Kraljevstvo Božje i želi prožeti čitavog čovjeka i sve ono što on radi, što ga muči i veseli;
- 5.) Tradicionalne, klasične modele liturgije i kulta treba prilagoditi, koliko je to naravno moguće, kulturnoj i psihološkoj potrebi vjernika, a riječ Božju valja nanovo otkriti kao važan element u izgradnji zajednice;
- 6.) Laici trebaju imati više mjesta u crkvi, u smislu vođenja administrativnih poslova župe, a svećenici i biskupi bi trebali imati ulogu brata, vođe, tješitelja, dok distancu koja postoji između biskupa i vjernika, a čak i između biskupa i njegovih svećenika, treba nadvladati.

Sve smo ovo spomenuli iz razloga što su mladi najugroženiji i najlakša meta novih religijskih pokreta i sljedbi, a sve navedene korake najjednostavnije je primijeniti na mladima koji lakše prihvaćaju promjene, a samim time je i s njima lakše raditi na promjenama koje su prijeko potrebne Katoličkoj crkvi. Međutim, postavlja se pitanje kako pomoći mladima i što savjetovati roditeljima? Naravno, to ovisi o pojedinačnim slučajevima i situacija je vrlo subjektivna, što iz razloga jer smo svi drugačiji, ali i zbog različitih vrsta sljedbi koje mogu razoriti osobnost pojedinca, dovesti u rasulo obitelj i društvo, razvodniti ili posve iskriviti Evanđelje Kristovo (Nikić, 1998, 122). Da bi se pomoglo mladima, potrebno je imati mnogo strpljenja i dati mladima mogućnost da kroz razgovor i iskreni dijalog izreknu sebe i tako dotaknu i one nesvjesne motive svojega ponašanja, ističe Nikić (1998, 122).

Što se tiče pojave novih religijskih pokreta i vjerskih sljedbi, ne možemo sa sigurnošću tvrditi tko je za to kriv. Ono što možemo učini jest da se mladima prenese prava slika Boga. Koliko je ta stavka bitna u sprječavanju prelaska mladih u sljedbu, govori nam izjava jednog mladog vjernika koji je rekao: „Tako su mi govorili o Bogu, da sam se na kraju više bojao Boga, nego vruga“ (Nikić, 1998, 124), što ne bi trebao biti slučaj jer je Bog ljubav i beskrajno milosrđe. To bi se moglo reći da je prvi zadatak vjernika i svećenika, da mladima prikažu Boga onakvim kakav stvarno je. Sljedeći zadatak jest naviještanje mladima Isusa kao njihovog najvećeg prijatelja, i to ne samo mladima, nego čitavom svijetu, ističe Nikić (1998, 124). Treći nas zadatak jest obnova vjere u snagu Duha Svetoga, jer samo svojim ljudskim silama mi smo nemoćni. Ali ako smo uvjereni u istinu da je veći Onaj koji je u nama, nego onaj koji je u svijetu, s pravom se smijemo pouzdati u ohrabrenje koje nam naviješta Sv. Pismo, naime da Duh Sveti potpomaže našu nemoć jer on može

sve, a onda se mi, prožeti njime, možemo upustiti u bilo koju borbu (Nikić, 1998, 124). U svakom slučaju, čak i ako zanemarimo ove zadatke, moramo imati više ljubavi i vremena za mlade, moramo im osigurati prikladna mjesta za okupljanje, igru i druženje u ambijentu župskih dvorana, a mnogo bismo mogli naučiti od Salezijanaca koji uz svoje župe imaju poznate oratorije gdje se mladi okupljaju, imaju razne sekcije, uče svirati razne instrumente, imaju mogućnost bavljenja sportovima – kada su tako zaokupljeni onime što vole, mladi neće imati potrebu tražiti sreću i svoj identitet u raznim sljedbama (Nikić, 1998, 124). Crkva treba u svome pastoralnom djelovanju, posebno na razini župa i biskupija, voditi više računa o izgradnji crkvenog zajedništva među mladima, što se može potaknuti osnivanjem ili aktiviranjem raznih udruga vjerskog sadržaja i orijentacije i uputiti mlade da se u njih uključe, navodi Nikić (1998, 124). Mladi imaju veliku potrebu za doživljavanjem Boga, što je zapravo legitimna potreba.

3.3. Obitelji pred izazovom novih religijskih pokreta

Kao što smo do sada mogli i vidjeti iz svega navedenog, živimo u vremenu koje je izuzetno pogodno tlo za pojavu, nastanak i bujanje novih religioznih pokreta, novih ili samo obnovljenih vjerskih sljedbi (Nikić, 1996, 653). Drugi vatikanski sabor jasno i glasno razlikuje Crkve i crkvene zajednice ističući da je Crkva obilježena objektivnim i postojanim, dok sljedba ima svoju jezgru u osobnom doživljaju obraćenja i vlastite odluke; Crkva nadalje, svoje vjernike nosi, a sljedba je od svojih vjernika nošena; sakrament koji svećenik podjeljuje, u sljedbi se ne proglašava i ne prihvaća kao posrednik spasa, nego se u njoj sve postiže vlastitim naporom, navodi Nikić (1996, 653). Taj jasniji pristup vjerovanju, može biti dobar poticaj za ulazak novih članova, što unutar obitelji može dovesti i do razdora. Već smo spomenuli kako su najlakši plijen novih religijskih pokreta upravo mladi kojima nedostaje roditeljske ljubavi i koji se osjećaju 'izgubljenima', a ono dijete koje ne osjeća ljubav unutar svoje obitelji, vrlo će vjerojatno tu ljubav potražiti negdje drugdje, pa čak i unutar sljedbe, ističe Nikić (1996, 659). S druge strane, djeca koja su istinski voljena i prihvaćena u svojoj obitelji, svojevolumeno će s ljubavlju prihvatiti i vjeru svojih roditelja kao vrijednost za koju se isplati žrtvovati (Nikić, 1996, 659).

Kako bi spriječili svoju djecu da uopće dolaze u napast za ulaskom u vjersku sljedbu, roditelji bi trebali naučiti dešifrirati nesvjesne poruke svoje djece, a u ovom slučaju, to znači razumjeti da mladi ulaze u neku sljedbu, ne zato da promijene svoju religiju, nego zato da dadnu doznajna

svojim roditeljima da im se ne sviđa dosadašnji njihov način komuniciranja (Nikić, 1996, 660). Roditelji trebaju odgajati svoju djecu tako da ih uče kako je sloboda vrednota od koje ne mogu i ne trebaju bježati, a upravo je kršćanstvo izrazita religija slobode, ističe Nikić (1996, 660). Kod djece se ne smije ni stvarati unutarnja nesigurnost do koje može doći s obzirom na autoritet, moguće je da osoba postane labilna i nesigurna zbog utjecaja jakog i strogog autoriteta, kao i zbog manjka pravog autoriteta u obitelji (Nikić, 1996, 669), što smo zapravo već naveli prije, ali smatram bitnim za istaknuti još jednom. Upravo su pretjerani zahtjevi za apsolutnim pokoravanjem očinskom autoritetu, koji se provode kažnjavanjem djece, ali i manjak očinskog autoriteta (što je i češći slučaj od prvog), neki od najčešćih problema unutar obitelji. Takva stanja mogu djecu i mlade dovesti do promišljanja o samoubojstvu, a potom i potragom za sljedbom koja je autoritarna i u kojoj vođa zamjenjuje Boga (Nikić, 1996, 660).

Međutim, Saliba (2003, 230) postavlja pitanje može li se uopće spriječiti dolazak u vjersku sljedbu, ali i može li se članove kulta nagovoriti da odustanu od svoje nove obveze i pomiriti se s vjerom svoga odgoja? Točnije, postoje li uopće učinkovite metode koje se mogu upotrijebiti za navođenje člana kulta na 'ponovno obraćenje'? Nažalost, odgovor na ovo pitanje nije jednostavan. Roditelji često pokušavaju uvjeriti svoju djecu, koja su se pridružila nekoj vjerskoj sljedbi, da još jednom posjete župnika svoje crkve, svećenika ili nekog drugog službenika vjere kako bi razgovarali s njima o tome, no do tada su se pripadnici novih religijskih pokreta toliko već ukorijenili u novog člana da su službenici vjere svjesni težine tog zadatka i koliko je teško uvjeriti članove da su krenuli krivim putem i da bi se trebali vratiti svojim tradicionalnim religijama, ističe Saliba (2003, 230). I ovdje pronalazimo nekoliko savjeta kojih se treba držati kada radi o pokušajima uvjeravanja članova sljedbe da se vrate u svoje izvorne crkve, a koji se mogu poistovjetiti s onim Nikićevim. Prvo od toga jest da je vjersko opredjeljenje slobodan čin i vjera se nikome ne može i ne smije nametati, a nikakva količina pritiska ne može pojedinca učiniti pravim kršćaninom, dapače može doći upravo do kontra-efekta, ističe Saliba (2003, 231). Ono s čime se slažu Nikić i Saliba jest da vlastita predanost roditelja njihovoj vjeri može biti jedan od čimbenika koji bi članove sljedbe mogao navesti da ipak još jednom preispitaju svoju odluku. Saliba (2003, 231) savjetuje roditeljima da ne vrše pritisak na svoju djecu, a trebalo bi dominirati poštenje i povjerenje, a ne neprijateljstvo. Ponekad roditelji jednostavno trebaju prihvatiti činjenicu da normalno, zdravo dijete, iz normalne i zdrave obitelji, može provesti svoj život kao pripadnik alternativne religije – mnogi su religiozni roditelji naučili održavati zdrav odnos sa svojom djecom koja su u potpunosti

napustila svoju vjeru i postali dio neke vjerske sljedbe, a obraćenje njihove djece na nove vjerske sljedbe može zapravo biti prilika roditeljima za razvoj i obnovu vlastitog duhovnog života (Saliba, 2003, 232).

3.4. Kakav stav zauzeti prema sljedbenicima vjerske sljedbe i kako prihvatiti one koji iz nje izadu?

Bez obzira na to što možemo pomno i detaljno studirati razloge ulaska u neku vjersku sljedbu, a samim time i nastojati spriječiti dolazak novih članova, ipak se neki ogluše na to sve i odaberu put nekog novog religijskog pokreta. Postavlja se pitanje kakav onda stav zauzeti prema onima koji odaberu taj put? Treba li ih odbaciti, ili pak još jače prihvatiti kako bi ih se odvratilo s tog krivog puta? Čudesnog odgovora i rješenja na ova pitanja nema, ali poznavanje nekih činjenica ipak može pomoći zabrinutim obiteljima, roditeljima, prijateljima, bračnim supružnicima i slično. Te činjenice iznosi Nikić (1997, 37):

- 1.) Za početak je važno pokazati puno ljudske topline, a izbjegavati duge teoretske rasprave, treba zadržati kontakt i odnos u prihvaćanju i dijalogu. Nerazboriti napadi da dotičnu sljedbu mogu često probuditi u novome članu potrebu da brani svoj pristup toj sljedbi, stoga napade na sljedbu treba izbjegavati;
- 2.) U sljedbu se često ne ulazi bez nekog razloga, stoga treba nastojati shvatiti ono što drugi kaže jer su mladi nerijetko u sljedbi po prvi puta našli nekoga tko će ih strpljivo slušati;
- 3.) Važno je prihvatiti drugoga takvog kakav on doista jest u svojoj novoj situaciji, to ne znači opravdavati njegov postupak, nego jedino na taj način stječemo slobodu da mu smijemo i možemo reći sve ono što je za njega pogibeljno u sljedbi u kojoj se nalazi;
- 4.) Korisno je i izmjenjivati religioznog iskustva i time pokazati novom članu sljedbe da je autentično iskustvo Boga moguće doživjeti i u kršćanskoj vjeri.

Od velike je važnosti uzeti u obzir sve ono što smo naveli vezano uz psihičku svijest osobe koja se nalazi u sljedbi, ona je teško svjesna sebe i okoline u kojoj se nalazi i vjerojatno je iz nekih dubljih razloga odlučila pristupiti sljedbi, stoga kad osoba izađe iz totalitarne sljedbe, treba ju prihvatiti s ljubavlju i naučiti je kako opet živjeti u starom društvu (Nikić, 1997, 37). Potrebno je osobi pristupiti s mnogo strpljenja i htjeti ju poslušati, izbjegavajući interpretaciju onoga što je osoba doživjela u sljedbi jer je to razdoblje moguće bilo i vrlo traumatično za nju, naglašava Nikić

(1997, 37). Budući da su članovi u sljedbama podređeni vođama, ne preporučuje se ni postavljati se prema bivšem članu kao novi vođa ili svemoćni guru, nego ohrabriti osobu da povjeruje kako je sposobna sama pametno razmišljati i odgovorno se ponašati (Nikić, 1997, 37). Potrebno je i shvatiti te prihvatiti činjenicu da osobe koje napuste sljedbu u početku osjećaju žalost i tjeskobu zbog gubitka topline i prijateljske prihvaćenosti koju su doživljavale ondje, koliko god nama to bilo teško shvatljivo, ističe Nikić (1997, 37). Za usporedbu, takva se osoba često osjeća kao neki ovisnik koji je prestao uzimati drogu, a iako napusti sljedbu, osoba će još neko vrijeme nastaviti razmišljati i ponašati se kao prije dok je živjela u krugu ljudi koje je sada 'napustila' (Nikić, 1997, 37). Dakle, prema njima treba imati mnogo strpljenja, ali u isto vrijeme im i pomagati da usvoje nov način razmišljanja i ponašanja, koji je drugačiji od onog koji su usvojili u sljedbi ili unutar novog religijskog pokreta, a ukoliko su bivši članovi bili izloženi posebnim tehnikama psihološkog uvjetovanja, kao što su psihičko nasilje i pranje mozгова, tada im je potrebna stručna psihološka pomoć, tzv. 'deprogramiranje' (Nikić, 1997, 37).

O deprogramiranju piše i Saliba (2003, 231) koji kaže da ono ne smije biti prisilno i deprogramiranje koje uključuje fizičku prisilu se ne može pomiriti s katoličkom moralnošću, a isto tako postoje mnoge pravne i psihološke posljedice deprogramiranja, stoga se osobito roditeljima savjetuje da to ne čine sami, s čime se slaže i Nikić.

3.5. Dijalog između Crkve i novih religijskih pokreta

Crkva je, baš onako kako i naviješta, svjesna istine da smo svi djeca Božja i da Bog želi da se svi ljudi spase i upoznaju istinu, a isto tako želi i sa svima koji to prihvaćaju uspostaviti dijalog i suradnju (Nikić, 2003, 311). U povijesti je jedan događaj izuzetno važan za poticanje dijaloga, a koji smo tijekom ovog rada već nekoliko puta spomenuli, a to je Drugi vatikanski sabor koji je papa Ivan XXIII sazvaio upravo radi uspostavljanja još većeg dijaloga Crkve s modernim svijetom, i mnoge važne konstitucije koje ćemo spomenuti kasnije, a koje su imale kasniji utjecaj na poboljšanje situacije kako unutar Crkve tako i van nje, nastale su upravo za vrijeme Sabora. „Crkva, dakle, sa svoje strane, u skladu s Drugim vatikanskim saborom, bodri svoje sinove da razborito i s ljubavlju putem razgovora i suradnje sa sljedbenicima ostalih religija, svjedočeći kršćansku vjeru i život, priznaju, čuvaju i promiču ta duhovna i moralna dobra kao i te socijalno-kulturne vrednote“ (Nikić, 2003, 312). Dakako, Crkva nikada nije niti neće podržavati sljedbe

poput one koju smo već spomenuli, Crna ruža, stoga se ovo odnosi na sljedbe i nove religijske pokrete u kojima postoji ljubav, poštovanje i koje na kvalitetan način svjedoče svoju vjeru i Boga.

Je li uopće moguće ostvariti spomenuti plodan dijalog s novim religijskim pokretima i vjerskim sljedbama? Odgovor na ovo pitanje je vrlo kompleksan iz razloga što se radi o nizu vjerskih pokreta i sljedbi koje su po sadržaju vjere i metodama djelovanja veoma različite, ističe Nikić (2003, 312), stoga je dijalog, kako kaže, čak i 'jedva ili nikako moguć' jer su sljedbe zatvorene za dijalog, a mogu biti i zapreka kvalitetnom ekumenskom odgoju. Ipak, kada se radi o dijalogu, moramo se držati nekih svojih osnovnih načela, a to su: poštivanje ljudske osobe, poštivanje vjerske slobode, vjera u djelovanje Duha svetoga koji djeluje na nedokučiv način kako bi se ispunio plan ljubavi Božje nad cijelim čovječanstvom i nad svakim pojedincem, a Crkva poziva svoje vjernike da razvijaju u sebi Kristov duh s obzirom na sljedbe i da pokušaju shvatiti točku na kojoj sljedbe stoje (Nikić, 2003, 312). Takav tip suradnje s članovima novih religijskih pokreta i vjerskim sljedbama najjednostavnije je postići upravo promicanjem zajedničkih i općeprihvaćenih vrednota, sudjelovanjem u karitativnom djelovanju i pomaganjem siromasima i ugroženima kao i promicanjem ljudskih prava i zaštitom slobode jer živimo u vremenu kada se ljudski rod sve više sjedinjuje i kada rastu međusobne veze između različitih naroda, pokreta i vjerskih zajednica, a Crkva je pozvana da otkriva ono što je ljudima zajedničko i da vodi do još većeg međusobnog zajedništva (Nikić, 2003, 312-313). Svjedoci smo vremena u kojem živimo i velikih katastrofa koje nam se događaju, a u takvim trenucima nije bitno pripada li netko nekoj velikoj svjetskoj religiji ili tek nekoj maloj vjerskoj zajednici ili sljedbi, ljudi si međusobno pomažu, a na toj bi razini trebao postojati i svakodnevni dijalog.

Budući da je svim ljudima, na kraju krajeva, posljednji cilj Bog, Crkva bi trebala biti spremna na dijalog sa svima koji traže Boga na bilo kojem mjestu i u bilo kojem vjerskom pokretu ili sljedbi, ističe Nikić (2003, 313). Kako bi bolje odredio cilj dijaloga s vjernicima i nevjernicima, Drugi vatikanski sabor zaključuje: „Ljudi očekuju od različitih religija odgovor o skrivenim zagonetkama ljudske egzistencije koje, kao nekada tako i danas, duboko uzbuđuju ljudska srca: što je čovjek, što je smisao i cilj našeg života, što je dobro, a što je grijeh, odakle boli i zašto, koji put vodi do istinske sreće, što je smrt, sud i nagrada nakon smrti i što je napokon onaj konačni i neizrecivi misterij koji obuhvaća našu egzistenciju i odakle smo došli i kuda idemo?“, a dijalog s drugim religijama i novim religijskim pokretima trebao bi uključivati sve spomenute zagonetke ljudske

egzistencije (Nikić, 2003, 313). Uz Drugi vatikanski sabor, važan je još jedan događaj koji je imao mnogo utjecaja na stvaranje boljih odnosa između Crkve i novih religijskih pokreta, a to je međureligijski susret s predstavnicima drugih religija u Asizu održan u listopadu 1986. godine gdje je papa Ivan Pavao II, govoreći o temeljnom jedinstvu čitave ljudske obitelji, naglasio dijalog koji se temelji na zajedničkom iskonu i konačnom cilju, koji su puno važniji od svih razlika, pa i onih religiozne naravi (Nikić, 2003, 313). Taj pozitivni stav ne odnosi se isključivo na velike svjetske religije, nego i na novu religioznost prisutnu u moderno doba u novim religijskim pokretima i raznim sljedbama.

Iako Crkva potiče dijalog, ona mora i zaštititi svoje vjernike od pogrešnih i opasnih naučavanja koja se šire preko nekih sljedbi, i zato je dijalog lakši za pastire i osobe koje su dobro teološki formirane, a on može biti u potpunosti beskoristan ili čak štetan za vjernike koji nisu dobro pripremljeni za tzv. sučeljavanje s jakim članovima nekih novih religijskih pokreta (Nikić, 2003, 314). Kako bi dijalog bio uspješan, nekoliko je važnih uputa koje treba slijediti: pastiri Crkve se ne smiju stidjeti Evanđelja, katolička otvorenost dijalogu s novim religijskim pokretima ne smije biti na štetu jedinstva Crkve, dijalog se ne smije shvatiti naivno, dijalog ne smije ugrožavati njezinu vjeru i ljubav njezinih članova, ali isto tako ne smije doći do neutemeljene osude novih religijskih pokreta i vjerskih sljedbi, ističe Nikić (2003, 314). Također ono što predlaže Crkva jest da katolici studiraju nove religijske pokrete i otkrivaju u njima ono što je dobro i vrijedno na čemu bi se mogla ostvarivati plodna suradnja, no problem ovoga jest što većina vjerskih sljedbi i novih religijskih pokreta jednostavno ne želi dijalog s Katoličkom crkvom, a samo je mali broj onih koji žele (Nikić, 2003, 314). S obzirom na velik broj onih koje ne žele dijalog, važno je provesti ozbiljno duhovno razlučivanje onih sljedbi koje su pristale na dijalog, a kako bi se izbjegla zamka u koju neke sljedbe žele uvesti Crkvu kako bi preko dijaloga s Crkvom postigle vjerodostojnost na svjetskoj religijskoj sceni, ističe Nikić (2003, 314). Uz njih, problem Crkvi su i sljedbe i novi religijski pokreti koji slijede agresivnu strategiju protiv Crkve, a ponekad čak i s ekonomskom i političkom potporom koju dobivaju iz nepoznatih izvora, ali čak ni s njima Crkva ne odbija dijalog, no mora pronaći legitimna sredstva kako bi zaštitila samu sebe od krivovjerja i zabluda s kojima se susretala u povijesti (Nikić, 2003, 314).

Ekumenski dijalog pretpostavlja nekoliko principa koji trebaju biti ostvareni kako bi dijalog bio uspješan i kako bi uistinu zbližavao ljude, a ovo se odnosi i na velike svjetske religije, ali i na vjerske pokrete i sljedbe:

- 1) Dijalog treba imati priznato doktrinarno zajedništvo i stav otvorenosti i međusobno poštivanja, što većina sljedbi nažalost ne ispunjava, a jedna od glavnih oznaka sljedbi je upravo manjak i isključivost bilo kakvog osjećaja pripadnosti jednoj općeprihvaćenoj stvarnosti, što onda čini dijalog nemogućim, ističe Nikić (2003, 315);
- 2) Međureligijski dijalog zahtijeva religioznu autentičnost, čistoću nakana, odsustvo nečasnih metoda prozelitizma, također dijalog s novim religijskim pokretima nije apriori nemoguć, ali njemu treba prethoditi duhovno razlučivanje, koje smo već naveli (Nikić, 2003, 315). Iako bi međureligijski dijalog trebao obuhvatiti sve religije i njihove sljedbenike, to je teško postići baš zbog metoda djelovanja kojima se sljedbe služe, koje ugrožavaju ljudsko dostojanstvo i njegovu slobodu, dok se neki pokreti vode i ideologijom koja u svom političkom i ekonomskom djelovanju ne poštuje interes čovječanstva, nego samo traži vlastitu korist, ističe Nikić (2003, 315);
- 3) Naše odnose s pripadnicima novih religijskih pokreta trebaju voditi razboritost i razlučivanje, a velika je odgovornost i dužnost pastira Crkve da štite katoličke vjernike od pogrešnih udruženja koja ugrožavaju njihovu vjeru, te su svi pozvani na ozbiljno studiranje i trijezno razlučivanje kako bi se mogli donijeti pravi sudovi (Nikić, 2003, 316);
- 4) Važno je za istaknuti da ta sposobnost vidjeti u drugima pozitivne aspekte ne opravdava tzv. dvostruku pripadnost, dok s druge strane mnogi orijentalni i neki zapadni religijski pokreti potiču vjernike na tu dvostruku pripadnost, a naučavaju nauk koji je apsolutno neprihvatljiv za katoličku vjeru, kao što je reinkarnacija ili navješćuju nove spasitelje kao inkarnacije božanstva, ističe Nikić (2003, 316). Uglavnom, ta dvostruka pripadnost je isključena i svećenici trebaju objasniti onome tko pristao uz te pokrete da se ne može više smatrati katoličkim vjernikom i da ne može primati sakramente (Nikić, 2003, 316);
- 5) „Potrebno je zadržati Kristov duh također i onda kad se susretnemo s agresivnim i klevetničkim stavovima“ (Nikić, 2003, 316). Dijalog sa sljedbama je često težak upravo radi neprijateljskog fundamentalizma i agresivnog prozelitizma i neke sljedbe žustro odbijaju dijalog, a s nekima nije razborito voditi dijalog na lokalnoj razini. Međutim, stav Crkve je ipak da treba razvijati kršćanski duh prema svima, i truditi se shvatiti sljedbe i ući s njima u dijalog, pa čak i one

sljedbenike raznih pokreta koji su agresivni prema Katoličkoj crkvi, koji nas napadaju i kleveću, i njih moramo prepoznati, prihvatiti i voljeti kao svoju pravu braću (Nikić, 2003, 316-317);

- 6) U skladu s onim što smo raspravljali vezano uz članove sljedbi i kako ih prihvatiti, onima koji su napustili Crkvu i prešli u nove religijske pokrete, Crkva poručuje da ima za njih razumijevanja i ljubavi i da ih sve prihvaća kao djecu Božju i Crkva im se na neki način ispričava ukoliko nije razumjela ili nije interpretirala dobro njihove nakane, ističe Nikić (2003, 317).

Iz svega ovoga, lako je za istaknuti četiri opća principa koja proizlaze iz nekih crkvenih dokumenata, a koja utvrđuje Zoccatelli (1997, 258):

- 1) Crkva ima zvanje za dijalog – to zvanje se ne može ni potisnuti niti ga se crkva može odreći; 2) Taj dijalog ne može biti improviziran, nego zahtijeva utemeljenje i pripravu; 3) Dijalog s novim religijskim pokretima predstavlja izlaganja opasnosti (rizike) koje se nikako ne smiju podcijeniti i 4) Unatoč rizicima, Crkva ide putevima dijaloga, ali ga smatra neodvojivim od evanđelja.

„Vatikanski interdikasterijalni dokument *Dijalog i navještaj* od 19. svibnja 1991. u broju 13 tvrdi da ne želi obrađivati izričito problem novih religijskih pokreta zbog različitosti situacija koje ovi pokreti predstavljaju i zbog nužnosti prosudbe ljudskih i religioznih vrijednosti koje mogu sadržavati“ (Zoccatelli, 1997, 258). Zatim, generalni izvještaj kardinala Francisa Arinzea, predsjednika Papinskog vijeća za međureligijski dijalog, na izvanrednom konzistoriju 1991. obrađuje opsežno problem, a isto čini i pastoralno pismo iz 1993. *Nova religioznost i nova evangelizacija*, a ovom se temom pozabavila i Međunarodna federacija katoličkih sveučilišta koja je provela istraživanja novih religijskih pokreta na simpoziju održanom u Beču 1991. godine kao i Centar za proučavanje novih religija (Zoccatelli, 1997, 258-259). Razlog zbog kojeg to spominjemo ovdje jest zato što su upravo ti dokumenti utvrdili četiri opća načela navedena ranije, a koja ćemo sada pobliže i objasniti. Također, ovo su principi koje smo mi djelomično spomenuli dok smo pojašnjavali principe prema kojima će ekumenski dijalog biti plodan, a sada te principe samo utvrđujemo.

1. Crkva ima zvanje za dijalog kojega se ne može i ne smije odreći

Narav i poslanje Crkve čine dijalog sa svakim ljudskim bićem i sa svakom vjerskom skupinom, a iako novi religijski pokreti postavljaju delikatne probleme, njih se ne smije olako osuđivati

(Zoccatelli, 1997, 259). Katolici bi uvijek trebali biti spremni proučavati elemente ili težnje koje su u sebi dobre ili plemenite i gdje je moguće surađivati, jer se dijalog temelji na ideji da Crkva postupi s čovjekom kao razumnim stvorenjem, sposobnim barem ograničeno spoznati Boga, što je podloga za njezin dijalog s drugim religijama, ali i nevjernicima i ateistima, ističe Zoccatelli (1997, 259).

2. Dijalog zahtijeva utemeljenje i pripravu

Dijalog treba biti unaprijed pripremljen na dva polja: proučavanje novih religijskih pokreta s kojima se misli ustanoviti dijalog, i teološko utemeljenje dijaloga, počevši od katoličke vjere, naglašava Zoccatelli (1997, 259). Kao pojašnjenje ovoga možemo reći da je nemoguće voditi dijalog s nekim koga se ne poznaje, dakle važno je poznavati nove religijske pokrete, a na drugom je mjestu dobra teološka pripremljenost jer bi dijalog mogao biti beskoristan ako ne postoji dobra pripremljenost (Zoccatelli, 1997, 260).

3. Dijalog s novim religijskim pokretima predstavlja rizik

Kada se radi o dijalogu između Crkve i novih religijskih pokreta, uvijek postoji opasnost da se taj dijalog provodi na štetu jedinstva Crkve i izgradnje katoličkog zajedništva u vjeri i ljubavi, a još je opasnije podržavati daljnje širenje relativizma i ideje po kojoj su sva mišljenja, posebno religijska, jednake vrijednosti, ističe Zoccatelli (1997, 260). „Stoga je relativizam jedan od najvećih neprijatelja svih religija, ali i njihova dijaloga, jer ako ne postoji istina, dijalog se svodi na čisto trošenje vremena“ (Zoccatelli, 1997, 260). Također izuzetno važan rizik koji ima posebno teološku vrijednost, odnosi se na to da su mnogi novi religijski pokreti tzv. 'ujedinjavatelji' u smislu da teže ujediniti sve, ne obazirući se na vjerske razlike, predstavljajući se kao jedini put usuglašavanja i ujedinenja različitih naziva i religija (Zoccatelli, 1997, 261). A veliki problem stvaraju i novi religijski pokreti, posebno orijentalnog podrijetla, ili magijsko-ezoteričnog sadržaja, koji rade zbrku između dijaloga i dvostruke pripadnosti; oni smatraju da je moguće u isto vrijeme pripadati vlastitoj skupini i Katoličkoj crkvi, usprkos očitoj nespojivosti mnogih vjerovanja, ističe Zoccatelli (1997, 262).

4. Crkva kroči putem dijaloga neodvajajući ga od evanđelja

Dijalog, vrlo jednostavno rečeno, povlači sa sobom dužnost i ujedno hrabrost da se navijesti svijetu evanđelje u njegovoj punoj i krutoj autentičnosti, a bez te se iskrenosti upada rizik da se umanju naša dužnost prema Božjoj istini i da se izostavi poštivanje naših sugovornika (Zoccatelli, 1997, 263).

Dakako, ne postoji samo jedan tip dijaloga s novim religijskim pokretima, a kada se postavi problem, uvijek bi se trebalo točno odrediti o kakvom se dijalogu točno radi od tri moguće dimenzije: horizontalne, strukturalne i vertikalne (Zoccatelli, 1997, 263).

1. Horizontalna dimenzija

Horizontalna se dimenzija dijaloga s novim religijskim pokretima posebno naglašava u svim dokumentima katoličkog učiteljstva koje se bavilo ovim pitanjima, a u ovoj dimenziji Zoccatelli (1997, 263) razlikuje:

- a) Ekumenski dijalog koji se temelji na zajedništvu u krštenju i na nastojanjima oko međusobnog teološkog razumijevanja, osvjetljenom zajedničkom željom za jedinstvom među kršćanima;
- b) Međureligijski dijalog gdje katolici ulaze u kontakt s različitim vjerskim tradicijama u kojima vođe tih tradicija pokazuju barem neko zanimanje za vrijednosti koje su vlastite katoličkom vjerskom iskustvu;
- c) Kulturalni dijalog koji se odnosi na dijalog sa skupinama ljudi bez religije ili vjerovanja, a koji ipak mogu dijeliti s katolicima neke prirodne vrednote i koji pokazuju spremnost na diskutiranje o temama i problemima kao što su pravo na život, obitelj, mir, pravednost, slobodu;
- d) Dijalog svakodnevnog života u kojem osobe možda imaju poteškoća pronaći neku suglasnost čak i u naravnim vrednotama, ali mogu barem djelovati jedni na druge na temelju međusobnog poštivanja s minimalnim ciljem da se bolje upoznaju i razumiju.

Bilo bi krivo nastojati klasificirati razne nove religijske pokrete svrstavajući ih svakog posebno unutar jedne horizontalne dimenzije dijaloga ističući da je jedna skupina spremna za međureligijski dijalog, dok je s drugom moguće voditi samo kulturalni, ali je od velike važnosti da se ostvari dužnost odgajanja vjernika da znaju razlikovati dijalog koji katolici mogu imati s novim religijskim pokretima od stvarnog ekumenskog dijaloga (Zoccatelli, 1997, 264).

2. Strukturalna dimenzija

Ova dimenzija uključuje dvije razine koje se odnose na samo-razumijevanje koje svaki vjerski pokret ima o sebi, ističe Zoccatelli (1997, 264-265):

- a) Teološka razina na kojoj se svaki pokret treba analizirati i opisati, uz oprez kako ne bi došlo do pogrešaka. Kako bi se te pogreške izbjegle, nužno je promotriti teološku povijest, ali i teologiju povijesti svakog pokreta. U nekim rijetkim situacijama, ta teologija nije statička, kao što je situacija kod mormona i adventista sedmog dana. Njihova situacija odnosi se na to da su novija proučavanja, provedena kako unutar tako i izvan navedenih pokreta, o utemeljenjima i njihovim religioznim iskustvima, imala značajan utjecaj na način na koji svaka zajednica čita svoju 'objavu' (Zoccatelli, 1997, 264).
- b) Psihološka razina posebno je važna kada se govori o posljedicama širenja novih religijskih pokreta. Naime, na ovoj se razini treba ispitati kako se svaki pojedini pokret ili vjerska sljedba u svakodnevnom praktičnom životu odnosi prema drugim zajednicama i kako se odnosi prema dijalogu uopće.

3. Vertikalna dimenzija

Vrlo se mali broj vjerskih sljedbi i novih religijskih pokreta može definirati kao monolitni, cjeloviti, a primjer jednog kvazi monolitnog i kompaktnog pokreta jesu Jehovini svjedoci (Zoccatelli, 1997, 265). Ova se dimenzija odnosi na sociološko stanje novih religijskih pokreta i upravo sociološka proučavanja, iako nisu predmet našeg proučavanja, mogu pomoći da se shvate te vertikalne razlike koje normalno postoje među najmanje četiri različite razine svake vjerske zajednice, ističe ih Zoccatelli (1997, 265-266), a to su: rukovodstvo, intelektualci (teolozi, sociolozi, povjesničari...), zajednica i 'rubni pristaše'. S obzirom na to da, kao što smo već rekli, sociološko stajalište nije predmet našega proučavanja, nećemo ulaziti u problematiku ove podijele.

Ukoliko se vratimo na mogućnost dijaloga, možemo spomenuti Salibu (2003, 223) koji ističe holističku metodu razumijevanja nekršćanskih teologija i odnosa prema nekršćanima. Upravo je ta metoda postala službeni stav većine glavnih kršćanskih crkava, a isprva se i koristila za poboljšanje odnosa između podijeljenih kršćanskih crkava, a kasnije je usvojena i kako bi poboljšala odnos između različitih religija (Saliba, 1997, 223). Katolička crkva, osnivanjem

Papinskog vijeća za međureligijski dijalog, nastavlja davati dragocjene doprinose razumijevanju mnogih različitih religijskih tradicija, a tome se mogu priključiti i Svjetsko vijeće crkava koje ima odjel posvećen zadaći poticanja dijaloga između kršćanstva i drugih religija. Dakako, kada govorimo o drugim religijama, tu smo obuhvatili i sve vjerske sljedbe i nove religijske pokrete. Za dijalog između Crkve i nekršćanske religije značajan je Drugi vatikanski sabor sa svojom konstitucijom *Nostra Aetate*, no ondje se samo raspravljalo o odnosima s drugim svjetskim religijama, a kasnije se postavlja pitanje može li se taj odnos proširiti i na vjerske sljedbe i nove religijske pokrete (Arweck, 2006, 297). Uz to, Vatikanski sabor ističe da se uvijek mora poštivati tuđa sloboda i mora se odbaciti svaki oblik prisile, a razlog za dijalog je dvojaki: Crkva u dijalogu vidi mogućnost da se svaka osoba osjeća odgovornom i da može i djelovati kao takva, a s druge strane dijalog pokazuje pojedincima njihova ograničenja i kako ih je moguće prevladati (Arweck, 2006, 298). Put ka kvalitetnom dijalogu je i činjenica da Crkva za neke nekršćanske tradicije priznaje kako sadrže elemente koji su dobri i istiniti, što ne mora nužno značiti da će ih sama i prihvatiti, a dijalog često uključuje i suradnju na međunarodnoj razini, usmjerenu prema humanitarnim, društvenim, ekonomskim ili političkim ciljevima (Arweck, 2006, 298). S time se slaže i Nikić (2003, 311-312) koji ističe da je Drugi vatikanski sabor potvrdio da se s drugim religijama može i treba voditi dijalog jer i u njima ima istinitog i svetog.

Koliko god taj dijalog bio dugoočekivan i željan, istraživanje vođeno primjenom gore navedenog trodimenzionalnog modela, ističe i neke probleme koji se odnose na neke nove religijske pokrete (dakako, ne na sve, kako ne bi došlo do generaliziranja) koje ističe Zoccatelli (1997, 266):

Prije svega, treba uočiti da problem dijaloga ima tzv. međunarodnu dimenziju, koju se ne smije ignorirati, odnosno mora se pronaći ravnoteža između zahtjeva i problema pred kojim se Katolička crkva nalazi na raznim područjima, gdje ona čini manjinu ili većinu, ističe Zoccatelli (1997, 266). Također, međureligijski dijalog moguć je, kako smo već naveli, samo s malim brojem novih religijskih pokreta. U slučaju mormona, u vrijeme kada je Zoccatelli pisao ovaj člana (1997, 267) istaknuo je da je dijalog mogao tada biti moguć samo s pojedinim intelektualcima i intelektualnim skupinama, ali ne sa skupinama ili službenim komisijama Crkve Isusa Krista svetaca posljednjih dana. Ovdje smo istaknuli samo dva problema dijaloga, kako ne bismo previše ulazili u sociološki dio ove tematike, no bez obzira na njih, na dijalogu treba raditi, s čime se slaže i Crkva.

Kongregacija za nauk vjere izdala je 6. kolovoza 2000. godine deklaraciju o jedincatosti i spasenjskoj univerzalnosti Isusa Krista i Crkve pod nazivom *Dominu Iesus*, a u njoj se izričito tvrdi da se u ostvarenju i teorijskom produbljivanju dijaloga kršćanske vjere s ostalim religijskim predajama traži i zahtijeva brižljiva sposobnost razlikovanja (Nikić, 2003, 320). Zahvaljujući pristupu drugim religijama, koje smo spomenuli kroz ovo poglavlje, možemo otvoreno reći da Crkva njeguje međureligijski dijalog, u smislu razumijevanja, uzajamnog upoznavanja i međusobnog obogaćivanja, u poslušnosti i poštivanju slobode, ističe Nikić (2003, 320).

ZAKLJUČAK

U ovom se radu nastojalo odgovoriti na pitanja vezana uz pojavu i izuzetno brzo širenje novih religijskih pokreta i vjerskih sljedbi, koje možemo nazvati i simptomom stanja društva u kojem živimo. Naglo širenje novih religijskih pokreta posljedica je traženja odgovora na mnoga pitanja koja muče suvremenog pojedinca. Novi religijski pokreti nude jednostavne odgovore na sva pitanja. Međutim, ono što je danas važno za shvatiti jest da novi religijski pokreti i vjerske sljedbe nisu rješenje za probleme koji muče modernog čovjeka. Pokreti i sljedbe daju samo prividne odgovore, a uspiju to učiniti mnogim načinima manipulacija kojima su najpodložniji mladi koji još uvijek traže vlastitu svrhu postojanja, stoga na njih treba najviše paziti da ne pokleknu. Ovdje veliku ulogu ima i Crkva koja bi mladima trebala ponuditi mnogo više aktivnosti unutar Crkve kako oni ne bi imali potrebu ni krenuti u potragu za nekim alternativama, a isto tako je važno prikazati ljudima Boga onakvim kakav on doista jest, kao brata i prijatelja, a ne netko koga se trebamo bojati.

Bez obzira na velike razlike između Katoličke crkve i novih religijskih pokreta, Crkva iz dana u dan nastoji raditi na poboljšanju odnosa i stvaranju jednog kvalitetnog dijaloga, a prekretnica je bio Drugi vatikanski sabor na kojem su nastali neki od najvažnijih dokumenata koji govore upravo o važnosti tog dijaloga. Problem tog dijaloga su pokreti i sljedbe koji jednostavno ne žele raditi na tom dijalogu, a mnogi koji i žele, rade to iz pogrešnih razloga kako bi iskoristili Crkvu da oni sami postanu prihvaćeniji u svijetu.

Naposljetku možemo zaključiti da je najvažnije spriječiti bilo kakvu potrebu da netko krene putevima sljedbi, ali ako netko i poklekne, od velike je važnosti ostati uz tu osobu, prihvatiti ju, ojačati vlastitu duhovnu vjeru i redovito s članom sljedbe dijeliti svoja religiozna iskustva kako bi uvidio da mu je Katolička crkva dovoljna za upoznavanje s Bogom.

LITERATURA

KNJIGE:

1. Arweck, Elisabeth (2006). *Researching New Religious Movements*. London: Routledge.
2. Bartz, Wilhelm (1984). *Sekte danas*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
3. Nikić, Mijo (2003). *Slika Boga u vjerskim sljedbama i novim religijskim pokretima*. Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove.
4. Saliba, John (2003). *Understanding New Religious Movements*. New York: AltaMira Press.

ČLANCI:

1. Artić, Miroslav (2008). Transformacija tradicionalnih religijskih identiteta. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 4(1), 85-106.
2. Čorić, Josip (1998). Sekte – pastoralni izazov. *Crkva u svijetu*, 33(2), 165-180.
3. Marinović Bobinac, Ankica (1995). Necrkvena religioznost u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja (Zagreb)*, 6(20), 853-866.
4. Nikić, Mijo (1996). Obitelj pred izazovom sekti. *Obnovljeni život: časopis za religioznu kulturu*, 51(6), 653-666.
5. Nikić, Mijo (1998). Mladi između Crkve i sekte. *Bogoslovska smotra = Ephemerides theologicae Zagrabienses*, 68(1/2), 113-125.
6. Nikić, Mijo (1997). Vjerske sljedbe u Hrvatskoj, *Pro Mente Croatica*, 1(1/2), 71-72.

ČLANCI U ZBORNIKU:

1. Bogdan, Jure (1997). Odgovor Katoličke crkve na nove religiozne pokrete – sekte. U: Mijo Nikić (ur.), *Novi religiozni pokreti* (str. 233-257). Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove.
2. Ivančić, Tomislav (1997). Credo novih religioznih pokreta. U: Mijo Nikić (ur.), *Novi religiozni pokreti* (str. 40-57). Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove.
3. Jukić, Jakov (1997). Nove društvene prilike i ezoterično-okultna religioznost. U: Mijo Nikić (ur.), *Novi religiozni pokreti* (str. 108-149). Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove.

4. Kolarić, Juraj (1997). Navjestitelji novoga svijeta. U: Mijo Nikić (ur.), *Novi religiozni pokreti* (str. 269-303). Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove.
5. Lasić, Hrvoje (1997). New age- nova religija modernoga doba. U: Mijo Nikić (ur.), *Novi religiozni pokreti* (str. 181-200). Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove.
6. Mišić, Anto (1997). Sekte u ranom kršćanstvu. U: Mijo Nikić (ur.), *Novi religiozni pokreti* (str. 94-107). Zagreb: Filozofsko-teološko institut Družbe Isusove.
7. Nikić, Mijo (1997). Fenomen novih religioznih pokreta istočne i zapadne provenijencije. U: Mijo Nikić (ur.), *Novi religiozni pokreti* (str. 17-39). Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove.
8. Šporčić, Ivan (1997). Biblija i novi religiozni pokreti. U: Mijo Nikić (ur.), *Novi religiozni pokreti* (str. 68-93). Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove.
9. Trstenjak, Tonči (1997). Metode propagande i uzroci uspjeha novih religioznih pokreta. U: Mijo Nikić (ur.), *Novi religiozni pokreti* (str. 58-67). Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove.
10. Zoccatelli, Pier Luigi (1997). Mogućnost dijaloga s novim religioznim pokretima. U: Mijo Nikić (ur.), *Novi religiozni pokreti* (str. 258-268). Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove.

MREŽNE STRANICE:

1. URL: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=52381> (Pristupljeno: 7.7.2023).
2. URL: <https://franjevci-st.com/fra-ivica-juric-crkva-pred-izazovom-novih-religioznih-pokreta/3632> (Pristupljeno: 2.8.2023).
3. URL: https://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/interelg/documents/rc_pc_i_nterelg_doc_20030203_press-conf-new-age_en.html (Pristupljeno: 2.8.2023).

ŽIVOTOPIS

Tea Barić rođena je u Zagrebu, u Hrvatskoj, 21. kolovoza 1999. godine. Odrasla je u Zagrebu, s roditeljima te bratom i sestrom. Pohađala je Osnovnu školu Brestje, a školovanje nastavlja u Pregradi, Srednja škola Pregrada, smjer fizioterapeutski tehničar. Nakon srednje škole odlučuje napustiti to zanimanje i upisuje sveučilišni studij filozofije i religijskih znanosti na Fakultetu filozofije i religijskih znanosti, Sveučilišta u Zagrebu. Baveći se time, otkriva svoju strast prema drugim religijama i željna je učenja novih stvari o njima.

Dobila je podršku obitelji i prijatelja u nastavku studiranja i nakon preddiplomskog studija upisuje diplomski studij religijskih znanosti što završava u roku. Tijekom zadnje godine studiranja zapošljava se na Radio Sljemenu, čime i otkriva svoju strast i poziv te se želi i dalje baviti tim zanimanjem.

ZAHVALA

Na samom početku voljela bih zahvaliti svojoj obitelji koja mi je bila podrška tijekom cijelog studiranja, koja me bodrila prije svakog ispita, vjerovala u mene i poticala me na daljnji uspjeh. Hvala vam što ste me bili uz mene i bez vas to ne bi bilo moguće.

Nadalje, zahvaljujem svojoj mentorici doc. dr. sc. Mariji Džinić i komentoru dr. sc. Mikočaju Martinjaku koji su nam svojim načinom predavanja učinili studiranje još zanimljivijim. Posebno hvala profesoru Martinjaku koji je radio sa mnom na ovoj temi i koji mi je omogućio da, studirajući ovu problematiku, time završim jedno prekrasno poglavlje svog života.

Veliko hvala dekanu prof. dr. sc. Ivanu Šestaku što je uvijek imao spremne odgovore na sva naša pitanja, što je uvijek bio spreman pomoći i što je bio uz nas i u onim lijepim, ali i manje lijepim trenucima.

Za kraj bih voljela zahvaliti svima koji su bili uz mene proteklih pet godina i koji su mi pomagali da ostvarim svoje ciljeve te nisu odustajali od mene, a posebno hvala mojoj Ivi.